

MÉGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... > 10.—

Negyedévre ... > 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és Kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám: 61—38.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

—⊙— Budapest, október hó 30. ⊙—

Krónika.

A fehér foszfor.

— oht. 28.

Naiv ókor, sötét középkor. A halál nem sárga, nem is fekete, hanem fehér. A pallida mors és a schwarze Tod elavult fogalmak, — még a halál is meghal! — ma már fehér az, ami öl. A tej, amelyik gipszből van, a liszt, amelyik krétából van és végül a fehér foszfor, az egyetlen igaz, álorozátlan és hamisság nélkül járó gyilkos a szemfedőszinüek között.

De hogy micsoda felfordult világot élünk, annak rémes tanubizonyossága, hogy ma már a gyilkosnak sem szabad becsületes embernek lenni, mert akkor elpusztítják. A gipsz még mindig szabadlábbon mondhatja magáról, hogy ő tej, legfeljebb kihágást követ el vele, a krétapor büszkén vallhatja magát Liszt Ferencz unokahugának, a magyar gyomor épp úgy beveszi, mint a tziganes-t és leur musique-ot, de a fehér foszfort, aki becsületesen megvállja magáról, hogy ő igenis gyilkos, még pedig irgalmat és könyörületet nem ismerő gyilkos, lege artis, vagy arte legis megölik. Mostantól fogva nem lesz szabad már Magyarországon sem fehér foszforral gyártani a gyujtót.

Szegény fehér foszfor tehát számüzve van. Pedig milyen hasznos tagja volt a mai társadalomnak. Csaknem olyan hasznos tagja a gyujtógyárosoknak, mint amilyen multhatatlanul szükséges tagja a foszfor az emberi mikrokozmosz társadalmának is. De rossz sorsa van szegénynek. Amikor Kunckel, a még félig alkimista wittenbergai professzor a tizenhetedik század végén felfedezte, már akkor is nagyon illetlen társaságban bukkant rá, most pedig egyszerűen a szemétre dobják, ahonnan vétetett. Ez a sorsa ma már az őszinte gyilkosoknak, az olyan becsületes gazembereknek, akik nem pózolnak és nem irnak emlékiratokat, mint Jánosi, hanem konzekvensen végzik a kötelességüket.

Mert a foszfor nagyon becsületes gyilkos, még az ólomnál és az eleven kénesőnél is lelkiismeretesebb. Nem úgy surranik oda, hanem úgy kopogtat be az áldozatához. A gyári leánynak, aki napi negyven-ötven krajczárért csinál belőle gyujtót, először megkopogtatja a halántékát. Azzal az apró, ropogós kis kopogtatással jelzi, hogy »itt vagyok«, amit ismer minden ember, akinek már valaha a foga fáj. Az egyéb bajok okozta fogfájás is így szokott elkezdődni. Szelid, halk, szinte jóleső csiklandású lüktetéssel a halántékban. De a

tapasztalt foghijas már tudja, hogy ez az a zefir, amiből orkán lesz és ha okos ember, akkor tüstént, erre az első szóra szalad a fogával Antal Jánoshoz, ha pedig nem okos ember, akkor el van készülve rá, hogy három napig megint szenvedheti azt a poklot, amely azért szörnyűbb a Danteénál, mert nem az ember van benne, hanem ő van az emberben.

Ezt a poklot állandósítja azután, sőt ki is terjeszti lassankint a foszfor a gyujtógyári munkás testében. Kiszedegeti a fogait, azután szépen lassan ellopja az álla kapcsát is. Montalboni Rosauráról jegyezte fel a krónikás, hogy olyan férfipusztítóan szép volt, hogy a tizek tanácsa arra ítélte ezért a bűnéért, hogy élete fogytáig olyan álarczot kell viselnie, amely halálfejet mutat. Ha Montalboni Rosaura ma élne, a tizek tanácsa ma gyujtógyárba küldené, mert ott két esztendő alatt álarcz nélkül is halálfeje lenne a szépségéből. A gyujtógyárak környéke irtózatossá teszi a lakosokat. Csupa kísértet lakik körülöttük, tizenhat-tizenhét esztendő leányok, akiknek kihullott az álla csontjuk, elhigult és eves zacskókká változott át az arcukat tartó csontnyereg és akiket banyaroskadtságává tett a hátuk szétmálló gerincze. Csak Fiume felett, a Frangepáni-várba bezárt margueriták betegek, akik Napoleonnak Egyiptomból visszatérő katonáitól kapták meg az akkor még borzalmas erejű trachomát, vagy Rejkjawyk mellett az izlandi bélpoklosok gyarmatán lehetett talán látni olyan emberi kísérteteket, mint aminők ma a gyujtógyárak környékén élnek és nem tudnak meghalni, mert az elevenen való felosztás a sorsuk. A csontnekrózis a bibliai betegségek rémületeire emlékeztető démon. És csodálatosnak látszhatik, hogy miért van ez így, miért olyan gyilkos mérge a foszfor. Hiszen egyik legfontosabb, legszükségesebb alkotórésze az emberi testnek. A gyógyszerkészítők egyre azon törik a fejüket, hogy hogyan tudnának legalkalmasabb módon foszfátszörpöt előállítani a gyengecsontu gyermeknek, foszforkészítményt a neuraszténias ember idegeinek. A foszfor nem egy olyan idegen betörője az emberi testnek, mint például a cziankáli, a sztrichnin, vagy az arzénikum. Nem alienum az emberi testtől, hanem inkább alimentum a számára. De: néha még a közmondások is mondanak okosat. A sok a jóból, ez a foszfor gyilkos, mérgekeverő titka, mert ezért tudja megenni a csont másik nagy lényegét, a meszet. A só multhatatlanul, elengedhetetlenül szükséges táplálószerünk, nélküle nincsen vér. És mégis, ha valakinek a gyomrába egy evőkanálnyi konyhasót egyszerre

bele lehetne tenni, rövid úton meghalna tőle, sőt »tüstént szörnyethalna«, ahogyan a magyar riportokban olvasható. Oxigén nélkül is bajos volna kissé az élet, különösen az a része ennek az égési proceszusnak, amit lélegzetvételnak nevezünk. És mégis, tiszta oxigénben két perc alatt elégne a behemótnak is nevezett viziló, avagy a leviatánnak is nevezett krokodilus tüdeje is. És ezért definiálhatatlan fogalom tulajdonképpen a mérég fogalma. Nincs is helyes definíciója. Mert alkalomadtán a szelid kis majoránna édeskrumpli is méreggé válhatik, csak meg kell enni belőle a kellő mennyiséget, viszont a belladonna, a sztrichnin, az arzénikum, a foszfor és száz társuk áldott gyógyítószerek a kellő mennyiségben és a kellő időben.

A fehér foszfor eltiltásáról szóló törvény tehát csaknem olyan hasznos szociális intézmény, mint Bokányi Dezső, de mindenesetre többet ér háromszáznál. Mert ad a munkásoknak, nem pedig szed tőlük. Egészséges munkalehetőséget ad nekik, nem pedig még egészségesebb garasokat kopoz le róluk. A cospetto, de harnibieu, sőt ha úgy tetszik akár capédébious az egész esetben csak az, hogy ezt az embervédelmet is már megint egy olyan kormány csinálta meg, amelyik burzsoá. És nem az általános választójogot emlegeti, mint az ernők, nem is a munkáslányok szavazati jogát emlegeti, mint a rösikák, hanem visszaadja a munkásnak a háta gerinczét, a gyári leánynak pedig az álla kapcsát. Ami azután arról is tanubizonyosság lehet, hogy nekünk filiszteusoknak sokkal fontosabb csontdarab az állkapocs, mint a sámsonbőrbe öltözködött — ejh, beszéljünk törökül — esek-eknek.

Cholnoky Viktor.

Zsoltárok.

IV.

Ha hozzád indulok,
Mécsest tégy kapudba,
Hogy odataláljak.

Ha hozzád indulok,
Bort tégy asztalodra,
Hogy mindent felejtsek.

Ha hozzád indulok,
Ne esküdteket hívj,
Hanem vendégeket,
Mert nem vagyok bünös.

Ha hozzád indulok,
Ne ülj bíróséékbe,
Én perlek tevéled.

Ha hozzád indulok,
Ne kerülj el engem,
Felelned kell egyre:
Mért éltem odalenn?

Gró István.

A revolver.

Irta: MOLNÁR FERENCZ.

Elegáns pesti lakás. Ebéd után. A férj nincs otthon, az asszony egy nagy karosszéékben ül. A lábánál egy ifju ül, aki szerelmesen néz rá és néha megcsókolja a kezét.

AZ ASSZONY: Nos, titkár ur?

A FÉRFI: Maga azért nevez titkárnak, hogy boszantson. De nem éri el a célját. Mikor engem titkárnak nevez, ugyanazt érzem, amit a nagy Casanova érezhetett, mikor az asszonyok azt mondták neki: »könyvtáros ur«. A nagy Casanova valóban könyvtáros volt, de ez a komor mesterség abban a pillanatban, hogy ő volt a könyvtáros, megtelt bűbájjal és izgalommal. Tehát én, aki éveimet — ami ebben a században már ritkaság — a női nemnek szenteltem, ilyenkor úgy érzem, hogy ez az egyszerű és hideg »titkár ur« maga mögé rejti mindazt, ami szépet egy asszony szemérmességéből nem mondhat egy hódítóknak. Titkár ur — ez annyi, mint: te erős... te bűvös... te ellenállhatatlan...

AZ ASSZONY: ... te számár.

A FÉRFI: De tovább megyek. Az én titkárságom egyenesen következménye annak, hogy olyan vagyok, amilyen vagyok.

AZ ASSZONY: Hogy érti ezt?

A FÉRFI: Mikor az asszonyok egyesületet alapítanak, minden hivatalt ők maguk töltenek be, csak a titkárságot adják át a férfi-embernek. Ez már hagyomány. A maguk Népkonyha-egyesülete is így tett, ugyebár?

AZ ASSZONY: Igen.

A FÉRFI: No már most kétféle fajtája van a férfinak, aki az ilyen állásra vállalkozik. Az egyik fajtát az asszonyok választják, s ez rendszerint valami málé-ember, mert harmincz asszony együtt olyan erkölcsös, hogy az már szinte antipátikus. A másik fajta maga tolakodik be ebbe az állásba s ez külön legény. Ez rendszerint egy asszony kedvéért megy oda titkárnak s nagyon ritkán — például az én esetemben — az összes asszonyok kedvéért. A régi idők nagy szerelmes agreszszívjei az apáczazárdákat ostromolták meg. Nekem, késő kor fiának, be kell érnem egy nőegyesülettel.

AZ ASSZONY: Tehát nem miattam jött?

A FÉRFI: Nem. Az összesek miatt.

AZ ASSZONY: Tehát...

A FÉRFI: Ne is folytassa, mért látom, hogy egy rossz, asszonyos okoskodást akar kezdeni. Tehát annál szebb, hogy a harmincz közül önt választottam ki. Megtisztelőbb, mintha programmal mentem volna a darázs-fészekbe.

AZ ASSZONY: Mást kinevetnék az ilyen beszédéért. Ebben annyi önteltség van, hogy az már kórnikus. De magánál szeretem ezt a hangot, mert tudom, hogy a régi hódítók leszármazottjának tartja magát, a lelke tele van középkorral, s hogy olyan, mint valami trónjátvesztett király. Illő, hogy az ember felségnek czimezze és úgy tegeyen, mintha királynak tartaná, holott az országban már rég kikiáltották a köztársaságot.

A FÉRFI (kezét csókol): Köszönöm. Ön ért engem. Érzem rólam, hogy elkésett lovag vagyok. A tizenhetedik században kellett volna élnem, amikor az emberek, mikor asszonyhoz mentek és siettek, még arra is lusták voltak, hogy kitérjenek az utcán egy ödöngő alaknak, hát lelőtték. Amikor olyan olcsó volt az emberi élet, hogy a magáét se sajnálta senki. Amikor a lovag úgy

ment randevura, hogy sohase tudta, élve kerül-e haza. Amikor a tiltott szerelem telve volt a halál gondolatával, ami ennek a nagy érzésnek a legszebb társasága. Ma egy piszkos gondolat jár együtt a tilos csókkal: a botrány. És ez megfertözi a férfi lelkét. Mégis csak más érzés lehetett asszonyt ölelni a vértanuság gondolatával, mint azzal a tudattal, hogy a legrosszabb, ami történhetik: egy válópör. Ah... (*Felugrik.*)... nem hallgatom el már tovább. Asszonyom, ami szentté teszi előttem a maga iránt érzett vad és erős szerelmemet, az... az ott... ni... (*A férj íróasztalára mutat.*)

AZ ASSZONY: Micsoda?

A FÉRFI: Ott... az itatóspapír mellett... az a fényes szerszám...

AZ ASSZONY: A revolver?

A FÉRFI: A töltött revolver. Az a hat kis golyó, amely oly halálos nyugalommal ül a fészkeben...

(*Csönd.*)

AZ ASSZONY: Ez a revolver.

A FÉRFI: Ez.

(*Csönd. A férfi szikrázó szemmel nézi a fegyvert.*)

A FÉRFI: Ha ránézek, megneemesedik a lelkem. Érzem, hogy mindenem koczkán forog, amiért megindítottam a hadjáratot a maga csókjáért. Jól esik itt, így beszélnem magával mindenféle izzó, tiltott dolgokról s látnom ezt a revolvert a férje asztalán... tudnom, hogy ha betoppan, s mindent megért, az első mozdulát ahhoz vezeteli... hogy...

AZ ASSZONY: Üljön le.

A FÉRFI (*csodálkozva néz rá*).

AZ ASSZONY: Üljön le. El fogom magának mondani annak a revolvernek a történetét.

A FÉRFI (*boldogan*): Hát története is van?

AZ ASSZONY: Van.

A FÉRFI: Az ura ráfogta valakire...

AZ ASSZONY: Türelem. Üljön csöndesen és hallgasson végig. Barátomnak tekintem magát és mindent el fogok mondani. Tavaly, a környéken, ahol nyaraltunk, sok betörést követtek el a villákban. S amikor egy éjszaka gyanus neszre ébredtünk fel és az uram egy rongyos alakot látott meg az éjszaka sötétjében, aki kiugrott a kerítésen és nekiiramodott a földeknek, másnap ezt a revolvert vásárolta Pesten. Azontul a revolver állandóan az ágya mellett függött a falon, megtöltve, minden eshetőségre készen. Ugyanabban a villában, melynek mi a földszintjét béreltük, az első emeletén lakott egy uriember. Egy fiatal semmittevő, akinek versenystállója van, s aki egy hónapon át a legvehemensebbül udvarolt nekem.

A FÉRFI: Ah...

AZ ASSZONY: Türelem. Bevallom őszintén, mondom, barátomnak tekintem magát, hogy nagyon érdeklődtem ez iránt az ur iránt. Hihetetlenül ügyes volt. Minden lelki erőm kevés volt ahhoz, hogy sikeres ellentállást fejthessek ki, és...

A FÉRFI: Nos?

AZ ASSZONY: És egy szerdai napon... esett az eső... az uram Pesten volt... nem lehetett kimozdulni a házból... az az ember lejött hozzám estefelé teázni. És éreztem, hogy tovább már nem bírom. Mindössze egy félóraig küzdöttem még ellene, de aztán felmondta az erőm a szolgálatot. Ő aznap roppant merész volt, borzasztó hévvel támadott, s egyszerre csak azon vettem észre magamat, hogy bezárta az ajtót, s mi ketten magunkra maradtunk a bezárt szobában.

A FÉRFI: És... és...?

AZ ASSZONY: Miután bezárta az ajtót, szilárd léptekkel felém jött. Reszkettem előtte s az asztalhoz kellett támaszkodnom, hogy el ne essem. Hozzám lépett, megfogta a kezemet és magához akart ölelni, először, — s ebben a pillanatban kopogtattak az ajtón.

A FÉRFI: Az ura volt?

AZ ASSZONY: Az.

(*Nagy csönd. Kiszámított hatás.*)

A FÉRFI: Nos, és?

AZ ASSZONY: Kopogtatott, aztán dörömbölt. Aztán az az ember odament az ajtóhoz és kinyitotta. Az uram belépett és megállt a küszöb előtt. Egy pillanat alatt mindennel tisztában volt, sőt még többet is gondolt, mint amennyit kellett volna. Rettenetes pillanat volt ez. Dadogni kezdtem valami értelmetlenséget, de az uram nem is hallgatott rám. Egyenesen a másik szobába ment, és levette a revolvert a falról.

A FÉRFI: Ezt a revolvert?

AZ ASSZONY: Ezt. Odajött hozzám és az idegen ural nem törődve, mintha ott se lett volna, ezt mondta nekem: »A kezemben van az életed és ennek az embernek az élete is. De én nem vagyok hóhér«. Azzal kinyitotta az ablakot és a revolvert kidobta a kertbe.

A FÉRFI: Kidobta?

AZ ASSZONY: Ki. — Az az ember elment. Azóta se láttam. És én sirva rogytam az uram elé. És ő megbocsátott.

A FÉRFI: És a revolver?

AZ ASSZONY: Másnap behozta a kertész. Megtisztítottuk, a töltényeket vízbe áztattuk, a golyókat visszatettük bele, s az egészet eltettük örök emlékéül annak, hogy az uram megbocsátott.

A FÉRFI (*savanyuan*): Az ura... magának... megbocsátott? — Ezzel a revolverral?

AZ ASSZONY: Ezzel. A jó, becsületes lélek.

(*Nagy szünet.*)

A FÉRFI: Vízbe áztatták.

AZ ASSZONY: Vízbe.

A FÉRFI: És emléknem van itt. A kidobott... beázott... megbecstelenített revolver.

AZ ASSZONY: Ugy van.

(*Ujabb szünet.*)

A FÉRFI (*hirtelen*): Kezét csókolom.

(*A szégyentől pirosan távozik.*)

AZ ASSZONY (*magában*): Ha nem így kezdte volna, ha gyáván kezdte volna, az lett volna a történet vége, hogy az uram bordánlőtte a gavallért. De mert bátran kezdte, hát ez lett a vége. Kinek a pap, kinek a papné. A férfi mind gyáva. Az egyik a töltött revolver elől szalad meg, a másik még a beázott elől. Mindenesetre jó a revolver a háznál. Csak bánni kell vele tudni.

Nehéz nem lenni igazságtalannak az iránt, amit az ember szeret.

*

Az ember el tudja hinni a lehetetlent, de a valószínűlent soha.

*

A régi történetírók gyönyörű költészetet mondtak el nekünk tényekként; a modern regényírók sivár tényeket beszélnek el a költészet leple alatt.

Toll és tör.

— okt. 28.

SZÁZHARMINCZHÉT MILLIÓ KORONÁS deficitet örökölt a Khuen-kormány a koalíciótól. Ekkora összeg még Angliában is jelent valamit. De Magyarországon? Itt mindenki a jövedelmén fölül költekezik, tehát senkisésem lepődik meg rajta, hogy a koalíció is megmaradt a magyar hagyományoknál. A gazdálkodáson mosolyog az ország. Ez minden, amiben kritikája megnyilvánul. Senkisésem kérde, hogy mire kellett a rengeteg pénz, senkisésem veszi magának a fáradságot, hogy a zárószámadásokban kikeresse a költekezés címét. Ez nagy munka lenne, sok fáradságot igényel s miért költenénk a milliókra még rengeteg munkát. Bolond ember önt zsirt a töpörtyüre. Mert attól nem leszünk gazdagabbak, ha tudjuk, hogy mire kellett a milliók. Vissza sem kaphatjuk a pénzt s ha éppen kíváncsiak vagyunk a czimekre és okokra, ilyeneket kaphatunk a koalíciótól, még pedig olyan szépeket és hangzatosakat, hogy nem is fogjuk sokallani a százharminczhét milliót. Vegyük hát egyszerűen tudomásul, hogy a pénzt elköltötték. A koalíció urai elsőosztályu hazafiak voltak, tehát bizonyos, hogy hazafias célzt szolgáltak a milliókkal. Ebben nem szabad kételkedni, nehogy folt essék az ország legdicőségesebb korszakán. Ez a dicőség kissé drága mulatság volt, de legalább jól mulattunk. És az sem megvetendő valami, hogy a történelemben egy pár szép oldal jut majd az országnak. Az ilyen előkelő helyen jól kell megfizetni a hirdetést s miért fukarkodtak volna az urak éppen a történetíróval szemben. Klió van oly előkelő lapkiadó, mint az »Agence Havas« vállalkozója. Kliót informálni kellett, adatokat kellett neki liferálni, eseményeket kellett csinálni, hogy legyen valami, amivel a hasábokat megtöltse. Ezzel aztán meg is találtuk a százharminczhét milliós deficit címét, melyet így kellene utólagosan bevezetni a zárószámadásokba: Egy félv nyilttéri közlemény a történelemben — százharminczhét millió korona. Szép summa! Ekkora összegért a felelősséget is elvállalhatná Klió.

VALAMELYIK ESZTERHÁZYNAK a szive megesett a portugál papokon és apáczákon. Magához hivatta tehát őket s állást és jövedelmet ígér nekik. A herceg humánus viselkedése dicséretet érdemel, de nem értjük, hogy miért megy Portugáliába, aki szükségét érzi annak, hogy jótékonyságot gyakoroljon. Ezt a szükségét nagyon jól kielégíthetné Magyarországon is, ahol elég olyan ember akad, aki rászorult az Eszterházy herceg bőkezűségére és adakozó kedvére. A kérdésre csak azok a közismert igazságok adnak feleletet, hogy az Eszterházyak mostanában csak a földjeikkel ragadtak Magyarországhoz, de nem a szíviükkel. Magyarország idegen nekik s ők idegeneknek is érzik magukat ezen a földrészen, ami azért is elég különös, mert ennek a földnek nagy része az övék. Szóval az Eszterházyak mostanában nem nagyon szeretik ezt az országot s annak kulturáját. Azoktól pedig, akik gyűlölnék és megvetnek mindent, ami magyar, nem lehet csodálni, ha portugál szerzeteseket és apácákat telepítenek Magyarország földjére. A jó barát tudósokat, művészeket hoz ide. Az ellenség szerzeteseket.

MINDENKI HALADNI AKAR a korrál, tehát a tanárok is panaszkodnak. Ők is a szociális igazságtalanságok ellen törnek, mert rettentő injuria, hogy a miniszter a heti órák számát tizenhatszról huszra akarja emelni. Nincs szándékunkban antiszociális álláspontra helyezkedni a tanárokkal szemben, mert senkinek a helyzetét nem tartjuk oly rózsásnak, hogy az még rózsásabb ne lehetne. Csak a sablonos feljajdulást kifogásoljuk. A tanárok szakasztott olyan hangon panaszkodnak, mint a kőműveslegények vagy mint a cipőfelsőrész-készítők. Pedig egy kevés különbség talán mégis van a két kategória közt. Nemcsak szellem és tudás, de anyagi helyzet dolgában is. És ebből az anyagi helyzetből következik, hogy az urak ne úgy panaszkodjanak, mintha szellem és tudás dolgában nem lennének különbek a cipőfelsőrész-készítőknél. Hogy a helyzet tarthatatlan, a nélkülözés elviselhetetlen; inség, nyomor velünk, de mi még felkelünk! Engedelmet, de ezek szürke banalitások s még csak nem is fedik a valóságot. Igaz, hogy forradalmakat nem lehet tulzások nélkül lebonyolítani, de akik tuloznak, legyenek óvatosak, hogy kőmikumba ne fullaszszák a forradalmat. Ezt azért mondjuk, mert a tanárok elfelejtkeztek a forradalom órarendjének megállapításáról, ami nagy baja lehet majd a forradalomnak. Mert a vészes napokban kitudódhatik, hogy az urak közül alig egynéhányan érnek rá megjelenni a barikádokon, annyira el vannak foglalva a privát óraadással. S ez bizonyítaná, hogy a heti tizenhatsz óra még sem oly sok, hogy az urak önként ne vállalkozzanak többre, ha azt megfizetik. Szóval, a tanárok az államnak is titánának heti husz órát, ha azt az állam meg is fizetné. Tehát nem a tanítás sok, de a fizetés kevés, az állam pedig csak az órák számát emeli, de nem a fizetést is. Ezzel aztán rá is mutattunk a bajok orvosságára: az állam foglalkoztassa a tanárokat, de fizesse is meg őket.

BÁRCZY ISTVÁN ÉS POLÓNYI GÉZA szembe kerültek egymással: Bárczy a haladást, Polónyi a reakciót védelmezte s a vita folyamán Bárczy kerekén kijelentette, hogy a főváros törvényhatóságának közgyűlési termébe többé nem tér vissza a szellem, amelyet Polónyi Géza szeretne. Polónyi mosolygott a beszédnek ezen a részén. Mosolygott, ahogyan csak ő tud s csak ő szokott befelé mosolyogni. Az arczon az elégedettség derüje, látszik, hogy meg van elégedve önmagával s az eredményekkel. Mert nagy eredmény, hogy róla azt hiszi a főváros polgármestere, hogy ő valamely szellemnek, iránynak a képviselője. Mily csodásan taktikázott, hogy ilyet el tudott hitetni magáról. Holott neki se iránya, se szelleme. Csak célja van, és vannak eszközei. A cél marad, de az eszközök váltakoznak. Volt ő már liberális, reakciós és merkantilista. A véletlen dolga, hogy most agrárius. A célnak most ez kedvez a legjobban. Hogy mi ez a cél? Az agráriusok ökrei védő után bögnek s Polónyi szeretné, ha észrevennék őt.

MODERN VALLATÓ-ESZKÖZ.

Korszakalkotó momentum a modern kriminalisztikának az a tény, hogy e héten egy fővárosi fiskális a törvényszéki tárgyaláson egyik irodalmi revünk cikkét olvastá fel argumentumul kliense ártatlanságának bebizonyítására.

Ez határkövet jelent a magyar büntetőtörvénykezés fejlődésében s egyszermind utmutató abban az utvesztőben, melyben rendszerint eltéved a legjobb vizsgálóbíró is, amikor a bűnöst vallatja.

Hogy ezt pontosabban megmagyarázzam, vissza kell térnem a középkorba, amikor a vallató-eszközök durva egy

szerúségükben remekeltek és a bírák még nem fordultak a pszichológikus vallatás bonyodalmas eszközeihez.

A vallatás folyamatosabb volt akkor és talán biztosabb. Ezt a következő dialógussal fogom bebizonyítani:

AZ INKVIZITOR: Vádlott, valljon!

VÁDLOTT: Ártatlan vagyok.

INKVIZITOR: Hóhér, lépjen elő! Tépje le a vádlott manikürözött körmeit!

VÁDLOTT (*köröm nélkül*): Ártatlan vagyok!

INKVIZITOR: Hóhér, a csavarót! Csavarjon egy piczikét barátunkon.

VÁDLOTT (*csavartan*): Ártatlan vagyok!

INKVIZITOR: Hóhér! Emelje ki a kis öreg gerinczsontját a medenczéből.

VÁDLOTT (*kiemelten*): Ártatlan vagyok!

INKVIZITOR: Hóhér! Nyuljon a tüzes vassal e derék fü husába.

VÁDLOTT (*megsütve*): Ártat...

INKVIZITOR: Hóhér! Üsse agyon ezt a gazembert! Dögöljön meg!

VÁDLOTT (*holtan*): Ártatlan vagyok...

E tréfás jelenet igazolja, hogy a középkori kínzóeszközök éppenséggel nem feleltek meg céljuknak.

A humánus emberiség ennél fogva beszüntette ezt a haszontalanságot és a bűnös lelkéből igyekezett pszichológiai módon kivallatni a gonosztertet.

Ábra:

BIRÓ: Vádlott, valljon!

VÁDLOTT: Ártatlan vagyok.

BIRÓ: Ha vall, husz évi fegyház helyett csak tizenkilenczet kap.

VÁDLOTT: Ártatlan vagyok.

BIRÓ: Kinevezzük önt kormánybiztosnak, ha vall!

VÁDLOTT: Ártatlan vagyok!

BIRÓ: Gondoljon a társadalomra!...

VÁDLOTT: Ártatlan vagyok...

BIRÓ: Gondoljon a megboldogult anyjára!

VÁDLOTT: Ártatlan vagyok.

BIRÓ: Maga megátalkodott, gonosz teremtés!

VÁDLOTT: Ártatlan...

Ez sem használ, amint látható. Tehát a jövőben van reményünk. A jövő képe így fest:

BIRÓ: Vádlott, valljon!

VÁDLOTT: Ártatlan vagyok.

BIRÓ (*hezébe veszi a modern folyóirat legújabb számát és olvas*):

VÁDLOTT (*makacsul*): Ártatlan vagyok.

(*Biró elolvassa a vezető cikket.*)

VÁDLOTT (*sápadtan*): Ártatlan vagyok!

(*Biró elolvassa a novellát.*)

VÁDLOTT (*horloknán kiüt a verejték*): Ártat...

(*Biró elolvassa a verset.*)

VÁDLOTT (*megrogyik térdében*): Ár...

(*Biró a második verset olvassa el.*)

VÁDLOTT (*megrogyik czombjában*): Á...

(*Biró a harmadik verset olvassa.*)

VÁDLOTT (*megrogyik derekában*):

(*Biró elolvassa a negyedik, ötödik, tizedik verset.*)

VÁDLOTT (*teljesen megrogyva*): Vallani akarok! Csak azt ne! Csak azt ne! (*Mindent bevall, még azt is, ami nem igaz, aztán kileheli gonosz párját.*)

Maitre Jacques.

Politikai szilánkok.

— okt. 28.

Az ember kezd öregedni és reminiszcenciákon rágódik. A régi jó világban jár az esze, amikor sokszor csunya, lármás, dohos levegőjű is volt a parlament, de legalább élt és mint az elhangolt, öreg zongora, egyszer-egyszer csodálatos pengésű akkordokat is kiszorított magából. Ezért a muzsikáért aztán megbocsátottuk, hogy rendesen hamisan szólt, szédelgők tudtak vele legjobban bánni és sehogysem engedelmeskedett azoknak, akik a kottából akartak rajta játszani. Valami furcsaság azonban mindennap került ki belőle. Hol országos kaczagás, hol ijedt felháborodás. S a nemzet, melyhez miniszteri tanácsosok és falusi szatócsok egyaránt tartoznak, szeretettel nézte s akkor se haragudott rá, ha szidta:

— Legalább arra jó, — volt a vélemény — hogy kikeresegjük magunkat benne!

Ma a parlament előkelő és nyugalmas institúció, majdnem olyan, mint a számvevőszék. Legfeljebb azzal a különbséggel, hogy még annál is kevesebbet dolgozik. Az új rendszer vezérei félnek ettől az instrumentumtól s lassan el akarják szoktatni tőle az országot. Terelődjék el róla a figyelme és tanulja meg, hogy se nem színház, se nem esküdtszéki terem, melyben mindennap szenzációs főtárgyalást tartanak. És a parlament se érezze, hogy az a gyújtópont, melyből minden érdeklődés táplálkozik. Lehet, hogy a kormány itt csak gyöngéd számítással dolgozik. Ma már a legnaivabban is kezdik látni, milyen kevés ereje van annak az akaratnak, melyet a parlament képvisel. Minden megalkuvás önmagunkkal pedig, mely a képviselőházban sohasem megy simán, újabb megalázkodás, melytől a gondos vezérek meg akarják óvni a nemzetet. Így inkább ők vállalnak nemes önfeláldozással minden ódiomot, de az alkotmányos önértet maradjon sértetlenül. Ha a képviselőház hideg és elegáns közönyt mutat, úgy látszik, hogy maga is azt akarja, amit kikényszerítenek belőle...

Talán nem egészen így van, bár ijesztően fedi ez a bus tréfa a valóságot. És a közönségen is megérződik, hogy a parlament jelentősége megfakult előtte. Valahogy nem hiszünk ebben az egész nagy, mesterséges nyugalomban, s az az impressziónk, mint mikor átszálljegygyel ugrunk a villamoskocsira a Király-utca sarkán, hogy az Andrássy-uton leszálljunk róla. Ki érdeklődik ilyenkor a kocsí publikuma iránt? Olyan nagy a mozdulatlanság, hogy nem bírják el az idegeink s nagy megrázkódtatásokra készülünk. Nincs erre több pozitív okunk annál az ösztönnél, melylyel a macska megerzi az égdörgést. De kombinálunk, találgatunk, jósolunk, vitatkozunk: mi lesz?

A képviselőház szerdai ülésén a minisztereken kívül nem is törődött más politikussal a figyelem. Az ellenzéki vezérek ennyire keveset soha még nem számítottak. Az az érdekes ember, akiről még beszélnek, gróf Tisza István, külföldön jár, gróf Andrássy Gyula tépelődik és nem tudja, eljőjön-e, otthon maradjon-e, Justh Gyula pedig kezd egészen világyülőlővé válni s legszivesebben odahaza van, ahol még mindig ő a legnagyobb úr. Azok közül, akik

eljöttek, melyeknek az egyénisége sejteti, hogy valaha még bármilyen befolyása lehet az ország sorsának alakulására? A koalíció megcsinálta azt a veszedelmes divatot, hogy a miniszterek a parlament vezérei is s most nem bír a szellemekkel, melyeket maga idézett fel. A szem már csak a kormány tagjait kíséri figyelemmel.

A miniszterelnök: szerdán is csupa mosolygás és béke. Amint megmozdult, a keze intése is elárulta a legfőbb elvét:

— Csak türelmetlennek nem szabad lenni. Mi mindig ráérünk. Minél jobban sürgetnek kívülről, annál inkább!

S mint egy nagy, lomha, fekete óriáskigyó, úgy hömpölygött utána a párt. Egyetlen egyszer volt szavazás, *Polónyi Géza* indítványa felett a horvát delegátusok dolgában. És ahogy a jobb saroktól a balközépig felállott egyszerre a rettenetes tábor, megértette az ember, hogy belátható időig nem lesz itt más hangos szó, mint amit a kormány kiejt. Olyan furcsa volt az a tulságosan nyers demonstráció, hogy azok mosolyodtak el miatta, akik részt vettek benne. De nagy önérzettel cselekedték meg ezt is.

A másik főszereplő, *Lukács László* is ezt a megállapodottságot érezte. Ahogy az expozét elmondta, a hatáskeresésnek még futó látszata nélkül is, az maga volt a legerősebb argumentum igaza mellett. Mert kétségen kívül az állam háztartásának képe a lehető legkedvezőtlenebb. A fölösleg tréfás játék, mely száz millió deficitet takar. De a pénzügyminiszter száraz, póz nélkül elszuttogott szavai mögött ott volt a hideg igazság is:

— Jelentkezzék az, aki jobban meg tudja csinálni! A kiadásokból többet nem törölhettem, hát inkább a bevételeket *csifráztam fel*. Vagy csődöt kérjek?

A többi miniszter csak érdekes mellékalakja volt a képnek. *Hieronymi Károly* temperamentumosan izgett-mozgott, tanácskozott, tárgyalt, s közben okos szemei ki tudja milyen perspektívába tekintettek. Ő volt az egyetlen kemény egyéniség, határozott bizonyosság. A többi csupa talány, melyből egy rész bizonyára megoldatlanul marad: gróf *Zichy János*, akire az egész ország úgy néz, mint arra az exponensre, mely egy titokzatos veszedelem egyensúlyozására hivatott, de aki még maga is ismeretlen, *Székhely Ferencz*, *Serényi Béla*, akikről a közvélemény csak annyit tud, hogy vannak és lehetnek. Az öreg zongora billentyűi, melyek végében esetleg nincsen is hur...

Hazai Samu ismeretlenül került a közélet legelső sorába. Egyszerűen parancsot kapott, hogy a katonai érdeket más poszton szolgálja. A tábornok miniszter lett s ma egyik legnépszerűbb tagja a kormánynak. Elérte azt, hogy az Országos Kaszinóban és az abádszalóki függetlenségi olvasókörben egyformán enyhítő körülményeket keresnek arra, hogy katona, s mindenki tudja, kiről van szó, ha így emlegetik: a *polgárgenerális*.

Egyetlen parlamenti szereplés szerezte meg neki ezt az általános szimpátiát. A tavasszal az ujonczjavaslatok tárgyalásakor szólalt fel s olyan okos, magyaros, liberális beszédet mondott, akkora biztonsággal állotta meg helyét

a parlamenti tűzpróbában, hogy a többi miniszter is meglepetten s gyanakodva kapta fel a fejét.

— Ugy látszik, ez a *Hazai* — látszott a csodálkozó tekintetükben — korábban tudta, hogy miniszter lesz, mint mi. Mert lehetetlen, hogy ne készült volna erre a karrierre!

Ez az impresszió pedig általánossá vált egyszer a Lloyd-klubban, ahol a pápai encziklika-afférekkel kapcsolatban, valaki a *jus placeti*-t hozta szóba. *Hazai Samu* itt elmosolyodott, azután figyelmeztette a társaságot:

— A *jus placeti*-ra kár lesz hivatkozni. *Nem egészen tiszta dolog az...*

A politikusok összenéztek: hát ehhez a bonyolódott s homályos egyházi kérdéshez is ért a katonaminiszter? Azóta bebizonyosodott, hogy minden kérdésben megvan a maga okos, világos és megállapodott nézete, aminek az ország különösen a katonai bünvádi perrendtartás dolgában most folyt tárgyalások eredményeiben fogja a nyomát látni.

A daliás polgárgenerálist most kitüntetés érte: a király soron kívül altábornagygyá nevezte ki. Ez a hír bizonyára ismét a politikusokat lepte meg legjobban. Hát ez a kitünő államférfiu katonának is kiváló?

—en.

Krónika II.

Heine-levelek.

— okt. 23.

A »Presse« tárczarovatában hétről-hétre borzalmas kisértetjárás folyik mostanában. Egy összezsugorodott, kiszáradt, félig elrohadt emberke járkal a szögletes betűk között, hullaszagot terjesztve, csontos kezével széjjelcsapkodva a sok eleven emlék között, amelyeket, mig fiatal és halandó volt, tarka virágokként ültetett el széles e világon. A kisértetre nehezen lehet ráismerni: hangja bagolyéként hűhög, kabátja lötyög, lábai ki vannak fordulva, — elől az ikra, hátul a sincsont — úgy, ahogy őket madame Jaubert azon a diabólikus ujevnapon látta. Még nem csontváz: még nem az a komor, szabályos, gótikus épület, amelynek csak a koponyája ijesztő; és már nem hussal, izommal megakartott bonczani lény, amelynél a fő világít, vezet, makacsul szegeződik a magasságnak. Az élet még rajta csüng a szakállán, főleg tovább növvő körmein; a mult, amely keretet ad alakjának, nem jegezesedett ki körülötte. Így, ahogy előttünk járkal, felemás teremtmény, amely meggörnyedt a tovaszállott lét sulya alatt; amelyet a földi kicsiség még nem bocsájtott ki egészen hálójából; amelynek mérhetetlen lelki képessége már az égben van, mig mérhető testi fogyatékoságai mulékony hivságokhoz: pénzhez, pörpatvarhoz, családi nyomoruságokhoz, vásári lármához ragaszkodnak. Így tehát a kóbor szellem nem ezeréves kastélyokba, a művészet, a tudás, az emberi haladás palotáiba jár kisértetni, hanem a földi hibák vályogoldalas

kunyhóiba: az apró halándói dőreések, a boszu, a gyűlölet, a ravaszság cigánysorába.

Ez a kisértet a Heine, Henriké; utipodgyásza egy csomó eddig kiadatlan levél, amelyeket javarészen öccséhez, Heinrich Gusztávhoz írt, s amelyek csak ma, jó félszázaddal halála után látnak napvilágot a »Presse«-ben. Borzalmas és mégis lebilincselő irások ezek. Mig valamennyien türelemmel vártuk, hogy a költő alakjára a szokásos patina rátelepedjen és emléke megtisztuljon a földi salaktól, pszichéje tulragyogja testét: a modern mitológiába beleolvadni készülő halott, ime, egyszerre, föltámad, kimászik sirjából és levelei borzalmas közvetlenségétől élesen megvilágítva, még egyszer gunyos bucsut int felénk. Akit óvatosan beleolmoztunk a montmartrei koporsóba: a gyűlölködő, a következtelen, a legjobb barátait megmaró, a francia kormány judási zsoldját fölszedő Heine még egyszer elénk áll és szemfedőjével felfogja előlünk a sápadt, elizeumi fényt.

Kegyetlenek és vadak ezek a levelek, amelyekkel másokat akart megsemmisíteni, s amelyek őt magát huzzák le a porba. Mert hová lett Campe és hová lett Friedländer? Mit árthat nekik a posthumus verekedés? Ők már régen beleolvadtak a maguk szintelen, érdektelen multjába, ahonnet senkiségek képesek őket elővonzolni. Sem a dicséret, sem a rágalom. A küzdőtérén csak Heinét látjuk, kezében toll helyett vitriólos üveggel, szemében láng helyett a gyűlölet zöld fénysugarával. Egy Herkules, aki üvöltve harcol láthatatlan dsinekkkel, fanatikusan, eszelősen, az üres levegőt hasogatva kardjával, amely a hadonászás közben végül is a tulajdon testébe botlik. És hová lett a milieu, amely magyarázatot adott e beteges, szájalmas csatának? Hová lett Matild, hová a matráczsir, hová a testi nyomoruság ingerlékenysége, hová a morfium nyomasztó gőze? Minden indokolás, enyhítés, az olcsó emberi megértés tovaszállott; nem látjuk sem dr. Grubyt, a rejtelmes magyar csodaorvost, sem a czipőkereskedés grisettejét, sem a dühös rokonokat, sem a német filisztereket, sem a Bund krajczáros diplomatáit: akivel számolunk, aki érdekel, az csak Heine, az a Heine, akinek írói arculata a legnemesebb gemma, s aki ma vérrel föstött karikaturaként kerül elénk.

A kérdés itt az: szükséges, jogos dolog volt-e a költőnek szóban forgó leveleit kiadni a sírból? Használtunk-e valamit az irodalomtörténetnek, az emberiség művelődési folyamatának, a nagy ember interieurje iránt érdeklődő kíváncsiságnak? Nem huzza-e le a porba Heine, az ember, Heinét, a költőt?

E kérdésre óvatosan kell válaszolni. Mindenekelőtt: a nagyközönséget sorompókkal kellene távol tartani az ilyen exhumálásoktól. A közönség irodalmi készütsége, irodalmi gondolkodása még nem elég erős arra, hogy egy nagy férfiú magánéletét kicsinyesnek, elmaradottnak láthassa. Mert a publikum az alkotót nem tudja széjjelkülönböztetni alkotásától, a kettőt szerves lénynek képzei, és limonádés, hazug iskolai irodalomtörténeteken növekedve föl, a költőt és a köl-

teményt egyforma szemmel nézi. Ki merné nálunk egy Vörösmarty, vagy Petőfi, vagy a Kisfaludyak igazi életrajzát megírni? Ki értené meg nálunk egy Benvenuto Cellini biográfiáját? Ad usum Delphini: — ennek kellene minden irodalomtörténetünk első lapján ragyogni. Mert a dauphin kicsinyes, szűk látókörű, gyermekes, és röffel mér. Ebből a szempontból ítélve, nincs rá semmi szükség, hogy a publikum megtudja, milyen primitív módon próbálta a költő unokafivérértől, Heine Károlytól, a Heine Salamon által szóbelileg hagyományozott évi 4800 frankot kiperéselni; hogyan szinlel barátságot a gyűlölt Laubehoz; mint rejti el képrámák mögé a pénzét, nehogy a francia kormány, megtudván kedvező financiáit, beszüntesse apanázsát; és micsoda erőszakos módon kíséri meg Friedländer családján az Iris-vállalatban lege artis elveszett pénzét behajtani. Aminthogy a közönség sehogyan sem fogja megérteni a Lazarus-dalokat író és egyben a prágai gázvilágítást tervező Heine Henriket.

Más a kép emelkedett irodalmi szempontból ítélve. Erről a hegycsucsról nézve, a Heine most publikált leveleiben érdekes és tanulságos művészeti dokumentumokat látunk. Művészeti? — fogják azok kérdeni, akik a »Presse«-t olvassák és fejcsóválva konstatálták, hogy e fagyosleheletű, üzleti irásokból hiányzik a szellem, a frissesség, az ötlet, a maró guny, a kaliber, amely Heine minden eddig napvilágot látott sorát jellemezte. Amiben igazuk van. Ilyen selejtesnek, stilus és tartalom dolgában ily alacsonynak, ingujjasnak a költő sohasem mutatkozott. Egy sor nincs, ami megragadja a figyelmet, egy gondolat, amely megállásra készteszen. Vasuti lecture fekszik az asztalunkon és e bélyeget a sorok mögött vibráló danse macabre sem tudja letörölni. Pénzt hallunk csörögni, szitkok röpködnek, mult századbeli jabot-s intrikák bukkannak föl és tűnnek el, silány emberi fogymközások villannak tova szemünk előtt.

Mi az tehát, ami e leveleknek irodalmi értéket ad? A válasz ez: éppen a sivárságuk, a kicsiségük, a tartalmatlanságuk. Éppen az őszinteségnek és az iróniának — két vezető heinei vonásnak — a szerepe és irodalmi helyzete. E két faktornak most megpillantott, igazi ábrázata az, ami a figyelmet mértéktelenül lekötöti, másrészt az író és deduktive minden művész belső világára élénk és emberi fényt vet.

Eleddig őszinteség dolgában Heine minden kortársa, talán embertársa fölött állott. E természeteségének kísérőtársa, árnyéka volt iróniája. A Heine irodalomtörténeti arculatán ők alkotják meg a két fő és jellemző vonást. E két vezérlő motívumról most kiderül, hogy nem az Isten leheletei, hanem ragyogó művészi performance-ok voltak, hogy különválasztandók a Heine belső világától, hogy szerepük épp oly intuitív, mint zsenialitásának bármely más megnyilatkozása. Rövidebben: ahogy a költő tudott (és a tudott szón fekszik a hangsúly) érzelmes, szenvedélyes, kétséggeskedő, gögös, megalázkodó, vad, selyempuha, csillogó, derengő lenni, épp úgy a tudatos művészet, a

tehetség kohójában alkotta meg, mint műremeket, az őszinteséget is. Ahogy kicsinek, nevetségesnek, örökkön gunyosnak, hazugnak, ingatagnak, szegény öreg zsidónak, minden emberi vonással fölruházottnak vallotta magát, ahogy földi alakját száz és száz ellentmondó és mégis örökkön igaz vonással rajzolta le elének, ahogy megszólaltatott bennünk minden földi visszhangot és megteremtette a közvetlenség meg nem közelíthető kapcsát: ez nem reveláció, hanem teremtés volt, az alkotóképesség netovábbja, az emberösmeret és pszichológia ragyogó tette. Amit adott, ime tehát karakterfestés volt, nem megnyilatkozás; lírába öltözött dráma; oknyomozó analízis, amelynek szereplése mellé egy III. Richárd vagy Mercutio alakját is csak tétovázva állíthatjuk. E hatalmas performance szintjét emeli, hogy Heine az életre tudta alkalmazni; a tulajdon élete tetteivel igazolta jellemfösterése helyességét; minden szögletet megrajzolt, minden átmenetet igazolt, ősi forrásaira vezetett vissza; a pszichológiát és fiziológiát kiragadta a papirosvilágból, két lábra állította, süveget nyomott a fejébe, vándorbotot a kezébe és utnak bocsájtotta. És a homunculus járt és beszélt és gondolkodott, ötletesebb volt Talleyrandnál, bölcsőbb Náthánnál, igazabb Oedipusnál.

Mert az igazi Heinét csak most kaptuk meg. Csak most látjuk, hogy a sors nem vakon dobta oda neki a kalibert, hogy a költő nem volt puszta játékszere az isteni véletlennek, szócsöve egy felsőbb hatalomnak, hanem mindent maga teremtett meg, mindent becsületes művészi uton, örök töprengések, evolúciók, vad energia, szüntelen akarás és az idegek felemésztése révén. Mert az igazi Heine belső élete a röghöz tapadt, minden barázdába belebotlott, gondolkodása szüntelen gyanakvás, fegyverei rozsdások, elhatározásai tétovák, szándékai ritkán tiszták. És mégis: könyveit olvasgatván, soha hazugságon nem tudjuk rajtakapni, érzelmei sohasem tétovák, lelki folyamatai pszichológiailag kétségbevonhatatlanok. Őszintesége ragyogó példája az írói őszinteségnek, egy megalapozott, minden oldalról egyenletesen fölépített, megdönthetetlen, büszke várnak, amelyben egy törpe és törékeny emberke parancsol. A műveiben kell az írónak becsületesnek, megbízhatónak, következetesnek lennie: ez az egyik tanulsága a Heine pressebeli leveleinek; a másik leszűrhető következtetés pedig az: hogy az artistikus dokumentumokkal, az élet, a művészet bizonyítékaival ellenőrizhető, azon felépülő őszinteség van olyan értékes, mint az, amelyet a sors vakon dob oda X vagy Y bölcsőjébe. Hogy melyik az értékesebb, ki ne tudná megmondani?

Syrion.

A művészet valódi iskolája nem az élet, hanem a művészet.

*

A nagy bolondságokat az emberek mindig a legnemesebb szándékkal követik el.

Ablakod halk fénye kialszik.

Ablakod halk fénye kialszik,
Mint mikor messze, messze mennek
Fáklyás, fénylő halottaskocsik.

Mint mikor messze, messze mennek
Füstben fehér, ártatlan felhők
S ugrándozó, csalóka fények.

Füstben fehér, ártatlan felhők
Rojtos szárnya repül az égen,
Mint nagy griffek szállottak régen,

Rojtos szárnyu, szomoru griffek
Nagy csőrüket nyujtva előre
S a levegőn hasukon csuszva

Hosszu ivben hasadt a kékség
S messze mesebarlangba értek
Megpihenni, szemük becsukván.

Mint mikor messze, messze mennek
Azok, kiket szerettünk s hosszan
Fehér kendővel integetnek.

Branyiczky Dezső.

Egy ujdonsült férj naplójából.

Irta: NANSEN PÉTER.

(2)

Hogy házasember hogyan tölti el a napját nyaralás idején?

Nos hát, mindenekelőtt fölkel, valamivel később, mint a nap az ég peremén, ha ugyan éppen azt is el nem fogja a nyaralás vágya, hogy felhők mögé rejtőzzék. Mindegy. A reggel odakünn a szabad természet ölen mindenképp fölséges. A madarak csicseregnek. A cselédleányok pompás éjszakát élvezvén odafönn a padláson, meglegedettségükben, boldogságukban pajzánul dalolnak. A pék taligája a kapu elé nyikorog és a kedélyes péklegény izzadt, meleg markával fölkapja s benyújtja a mi mindennapi friss kenyérünket, amely a tegnapi délutáni készletből megmaradt.

Sebtiben szerény, de izletes reggelit élvez az ember, fölhajtja kávéját, amelyre, hogy ne legyen oly forró, a fürge szobaleány ráfujdogált imént, gyöngéd csókkal fölbreszti hitvesét, aki szorgalmas férje láttán meglegedett pislogással mosolyog és aztán hamar tova az állomás felé.

Tova Isten szép nagy világába, a szabad természetbe, ahol fürge férjek és családapák már tucatszám tisztogatják vad lihegés közben tüdejüket, amint a kényelmes hajnali vonathoz száguldanak.

Az ember a friss levegőt élvező férjek társaságában heted-nyolczadmagával szépen beül a rendelkezésére álló fülkébe s szellemdus csevegést folytat, míg csak a vonat célhoz, a fővárosba nem ér.

Ott érzi csak aztán igazán az ember, mi csoda jótétemény az üde falusi levegő! Aki állandóan a fővárosban lakik, eltompulva nem is érzi, mily dögleletes levegőt kell szivnia. A reggeli ködben beérkező nyaraló-lény élénk érzéssel, fogékony orral észleli, mi a különbség város és falu között.

Frissen, erőteljesen, a vidéki levegő hatása révén erélyesebbé bátorodottan és dicsőbb jövő büszke álmaikat hordozva lelkünkben, hódító hadvezérek módjára lépkedünk tova a néptelen utcák során — mert hiszen a városi ember a nap legbüvösebb óráit úgy hortyogja át — és csak egyetlen aggodalom gyötri az embert, hogy napközben majd el találja felejteni mindazt a sok különös kis megbízást, amivel hitves és szakácsnő megtisztelték volt a bucsuzás pillanataiban.

A nap hamarosan mulik a hivatalban. A becsületesen végzett munkának, a sok szép és nagy föladat sikeres megoldásának jóleső tudata kecsegteti az embert és szinte szárnyalásra készíti.

Az óra lapján a mutatók, úgy rémlik, gyorsvonat sebességével mozognak s az utoljára maradt ügyeket, amelyek máskülönben órák hosszáig tartó megvitatást és fontolgatást kívántak volna, ilyenkor igazán zseniális gyorsasággal intézzük el, már szinte rángatózva türelmetlenségünkben, hogy vonatunkról hátha lemaradunk.

Beh jó is benne lenni végre egy ily nyárdélutáni vonat fülkéjében. Be megnyugtatóan jó! Ha izzón tűz be a nap, az ember csak összevonja a függőnyt. Ha pedig hideg van, főlhuzhatjuk az ablakot, de meg hiszen hamarosan átmelegszik a kedves kis fülke, nyolczadmagunkkal szorongván benne, nem is említve a csomagokat.

Akinek bájos, ifju hitvese van s az egész hosszú délelőttöt tőle távol kellett eltöltenie, az bizony a viszontlátást aztán kétszeresen tudja méltányolni. Fiatal asszonyok, akik falun töltik a nyarat, mindig jókedvűek. Csak úgy sugárzik arcuk az örömtől, hogy délelőttjük oly pompásan mult el s buzgón igyekeznek hazatért uracskájuk délutánját mennél kellemesebbé varázsolni.

Hajh, beh izlik is falun az ebéd, amely remekbe készült ama sok mindenféle jóból, ami a városi szatócsok fehérre mázolt kocsiójain mindennap kiérkezik s ami itt már csupa virágillat és rovarzűmmögés.

Az ember ugyan fáradtnak is érezhetné magát a kettős utazástól és a hivatalában végzett sietős munkától, de minden fáradtságát megsemmisíti az üdítő falusi levegő hatása és a kedves család életkedve, a délelőtti dolce far niente-n meggyülemlett, kitörő életkedv.

A testmozgás műveleteit a figyelmes család természetesen elhalasztotta a délutáni órákra, hogy örömeiben a családfő, a ház ura és parancsolója is részesedhessenek.

Ebédutáni szunditásról, vagy bármi henyéségről tehát szó sem lehet.

Ebéd után lábra kell ám kapni!

Este aztán már igazán mellékes, hogy a hálószoba mennyezete alacsony és hogy hatalmas dongólegyek döngik körül a párnát, — az ember nagyszerűen töltvén napját, végül fülemülék csattogása és szerelmes macskák nyivákolása közepett istenáldotta, mélységes álomba merül.

V.

Egy vasárnap a »Strandfri«-villában.

Junius.

Mely csodás idő! Azur égen arany nap... Ilyenkor csakugyan öröm falun lakni. Aztán meg az a tudat, hogy vasárnap van s nem kell a városba menni! A hálószobám keleti fekvésű. Mily nagyszerű, ha az embert a nap első sugarai ébresztik föl! Ki az ördög tudna ily fölséges reggelen ágyban heverni, lustálkodni?

Ki, csak ki a szabadba! S először is esetleg ama helyre, ahol csitri leányok a bájos kis titkaikat szokták elsuttogni egymásnak. Aztán sétára, frissen, könnyedén!

A mi »appartement«-unk rendkívül falusias. Még zárja sincs és ama tonnarendszeren alapul, amelyet tizenhatodik századbéli való jó János királyunk honosított meg szép dán hazánkban egyik harcias természetű külföldi tanulmányutjának eredményeként. Még jó, hogy a szunyogszurások, amelyek ott érik az embert, legalább meg nem látszanak és hogy kilépéskor a tiszta reggeli levegő illatos üdesége annál jobban esik.

Elindulok a szépségéről híres hegyi ösvényen, amely valami gazdag tőkepenzes birtoka mentén vezet el. Számomra ez az út, sajnos, járhatatlannak bizonyul. Mert alig hogy pár lépésnyire haladtam rajta, a gazdag ur kutyái, akik nyilván szintén reggeli sétájukat végezték, vadul iramodtak felém. Nem vagyok kinológus és sehogy sem tudtam meghatározni, hogy a szép állatok miféle fajtabeliek. Nagy sietségemben csak azt vettem észre, hogy öten voltak és hogy afféle közép-nagyságu oroszlánál egyik sem volt kisebb. Amint megpillantottak, vad örömvöltéssel üdvözöltek, széles vigyorgás terpeszkedett a pofájukon, mohó reggeli étvágygyal csattogtatták a fogukat.

Két percz multán becsapván magam mögött a kertajtót, bizony már jó melegem volt. Mária Julianna, aki árnyékos szobájában épp akkor ébredt föl s akinek reggeli jókívánságaimat siettem tolmácsolni, örvendőn mosolyogva jelentette ki, hogy pompásan pirospozsgás már az orczám.

A gyönyörű időre való tekintettel elhatároztuk, hogy künn költjük el reggelinket a kertben. Egész kert állt ugyanis kizárólag a mi rendelkezésünkre. Nem valami nagy kert, de pompás beosztású. Nem hiányzik sem a szokásos gyepterület, közepén a nagy virágos ágygyal, sem a szokásos lugas. Ez a lugas a lehető legélénkebb környezetű ponton áll, a nagyforgalmu, poros országuttra szögellő sarokban.

A reggeli, amelyhez igazán pompás étvágygyal telepedtem oda, némi csalódással járt. Légy uszott a kávémban. Tudom, elfogultság, de hát bármiféle rovar az ételben még a legiszonyubb éhségemet is megveszi. Már nem egy finom, kedves háziasszonyka szidott meg ezért a dőre különczködésemért, kijelentvén, hogy falun legyenek nélkül való ételeket tálalni teljes lehetetlenség. És én tudom is, művelt férfinak mint kell ilyenkor viselkednie. Ha például befőttes tesznek az ember elé, hát az ember szép gondosan leszedi a gyümölcsről a legyeket s darazsakat, a tányér szélére helyezi a póruljárt állatkákat és az édességet aztán fokozott gyönyörrel fogyasztja el.

No de se baj! Mária Julianna búbajosan szép volt a fehér pongyolájában és a cukros sütemény és a cognac nagyszerűen izlett.

Reggeli után kissé még lustálkodnunk kellett. Napfürdőbe telepedtünk, villánk ajtaja előtt kétoldalt egy-egy kényelmes kertiszékben fogadtuk a fényzuhanyt.

Egyszerre csak hallom, szeliden megbotránkozva mint szól rám Mária Julianna:

— Ember, ember, de hiszen te alszol!

Igy jár, aki a falusi levegőt nem szokta meg. Erős levegő az... és aztán a napsütés... no meg a többi.

Viskit és vizet hozattam. Az üdvösen hatott.

Három óraker megjött anyósom és egyik barátnője hitvesemnek. Tulajdonképpen estebédre voltak hivatalosak, de a gyönyörű nyári napot nem bírták a város fölért levegőjében eltölteni. Utazásuk a vonat pompás nyitott nyárikocsiján és aztán a poros országuton való gyaloglás meglehetősen elbágyasztotta őket. Frissítő italok felszolgálása után mintegy félóráig misem zavarta viszontlátásunk örömét. Az idő egyre gyönyör-

rübb lett. Minden napfénye az égnek, mint valami kiváltságos helyre, a mi kertünk fölibe gyülemlt.

Az említett félóra leteltével Mária Juliannát nap-szurás érte. A baj iszonyu fejfájásban nyilvánult, úgy hogy szegény nőmnek hamarosan ágyba kellett feküdnie.

Mondhatom, jómagam is már izzadni kezdtem. Étkezésig még másfél óra volt. Jó erős viskit hörpint-gettem hát s a két hölgy társaságában pompásan mulattam. Mulatságunk ugyanis abból állt, hogy buz-gón számlálgattuk az országot porában arra karikázó kerékpárosokat.

Mire asztalhoz kellett ülnünk, Mária Julianna már újra üde volt. Nem vitt rá a lelkünk, hogy e szép napon bezárkózzunk szűk szobáskáink börtönszerűségébe, künn maradtunk, hősieen daczolva a szunyograjokkal és az ut porfelhőivel.

Nyári használatra olcsó kaliforniai vörösbort szerez-tem volt be. Kissé erős, de kimerültség esetén kitűnő hatása. Egyben a szunyogcsipések ellenében is csök-kenti érzékenységünket.

Kiváló jókedvben ültünk, ott étkezés után és azzal mulattunk, hogy megszámláltuk, az arra száguldó kerékpárosok közül hány a nyomorék, hány a torz-szülött. Csak ültem, üldögéltem a három hölgy társasá-gában s fogadtam bókjaikat, amelyekkel részint egész-séges, jó színezem, részint pedig kitűnő jókedvem elisme-résül adóztak nekem.

Valami nőies kaczerőség jellemzi ezt az idej nyarat. Hirtelen-váratlan különös nyugtalanság támadt a levegő-ben. Hűvösség váltotta föl a hőséget. Szél kerekedett. Kertünk és az országot nemsokára fehéren háborgó portengerbe vészett. Nagy tetszést váltott ki az a meg-jegyzésem, hogy mindez a viharban hánykolódó északi tengerre emlékeztet engem; a nagy természetnek itt most ugyanoly lázas mozgalmát észlelem.

Végül is tulságba csapott már ez a mozgalom. Tombolt az orkán és dermesztő hideg volt. Bemenekül-tünk a lakásba és onnan gyönyörködtünk a viharban. Ünnepi béke költözött lelkeinkbe és csak ültünk, néz-tünk ki az ablakon és hallgattunk. Be jó is volt kissé hallgatni már! De nőm, a figyelmes háziasszony hir-telen, mintha mélységes álomból riadt volna fel, azzal a zseniális kérdéssel törte meg a csendet:

— Nem volna-e kedvetek vistezni talán?

A kitűnő ötlet általános lelkesedést keltett s úgy siettünk a megvalósításával, mintha vesztegetni való időnk egyetlen percnyi sem lett volna már.

És visteztünk, eleinte sálókba, kendőkbe bur-kolózottan, majd pattogó tűz mellett és ittuk a párolgó teát, miközben odakünn bögött a vihar és kétségbe-essen csilingeltek a póruljárt kerékpárosok.

Nagszerű volt. Hétfőn reggel azonban kissé bódult fejjel indultam a kátyuvá ázott uton hétköz-napi pályafutásomra s némileg vegyes érzelmekkel gondoltam vissza e falun töltött vasárnap örömeire.

VI.

Julius.

Most mintha aranyba foglalt gyöngyszem volnék. Vagy valami szultán...

Nőm egyik barátjáné, Habakuk kisasszony ke-gyeskedett megörvendeztetni bennünket pár hétre szóló látogatásával, vakációját nálunk, a mi remek nyaraló-tanyánkon óhajtván eltölteni.

Ama két öl hosszú, két öl széles czellában helyeztük el, amely eredetileg az én dolgozószobám lett volna, mert Mária Julianna véleménye szerint semmi egyéb-re nem használható. Nos, Habakuk kisasszonynak, mivel

neki amugy is csak alvásra kellett, pompásan meg-felelt.

Habakuk kisasszony bevonulása után így fest az én lakásom:

I. emelet:

Cselédségünk hálószobája	Habakuk kisasszony boudoir-ja
Mellékhelyiségek	

Földszint:

Mária Julianna hálóterme		A szalón
Az én háló- zugolyom	Konyha	Ebédő

Nők foglalják el az egész lakást. Bájjal, derüvel töltik el házamat.

Habakuk kisasszony híres társalgó tehetség. Mivel tulajdonképpen azért jött hozzánk falura, hogy meg-eröltető tanítónői tevékenységének fáradságait kipi-henje, eleinte gyöngéd célzásokkal igyekeztem rá-birni, hogy kimélné beszélő szerveit. Most már le-mondtam a reményről. Ama nyugtalan szellemek egyike ő, akik nem bírják tétlenségre kárhozthatni magukat. S szent kötelességének tartja megragadni az alkalmat, hogy ily fölvilágosult és nagytehetségű fér-fiuval, amilyen én vagyok, eszmecekerét folytasson. Pedig hát nekem, igazán mondhatom, legkevésbé sincsenek oly nagyratörő vágyaim. Ami kevés gondolatom van, azt legszívesebben csak magamnak tarto-gatom. A Habakuk persze nem oly szűkkeblű termé-szet. Fékezhetetlenül pazarolja dus lelke kincseit.

A társalgás különösen étkezés után ölt óriási mérveket. Alighogy fölkelünk az asztal mellől, már vidám kiáltozás hangzik a kertajtó felől, kétségbe-vonhatatlanul jelezvén, hogy özvegy Jeremiásné ur-asszony érkezik a két darab jól megtermett kedves leányával.

(Vége következik.)

INNEN-ONNAN.

— **Mindszenti napsugár.** Ebben a forradalmas, tülekedő, ujló életben még az öreg kalendáriummal is ingerkedik és csufolódik a fiatal idő. Mikor az ünnepeink jönnek és mennek, akkor érezzük leginkább idők változását, csillagok szeszélyes-ségét, akkor nem találjuk a régi kedvet és a tavalyi hót és valami kietlenséget és csalódottságot érzünk benne, hogy nem tudunk behangolódni a hagyományos érzések és ábrándok harmónikus ünnepi áhitatába. Isten tudja, talán az idő az oka; a hajdan hóvilágtól fehérlő, jégékszeres, zuzmogyöngyös Karácsony ma szélviharos és fakó és barna, mint valami ócska koldusköppönyeg; Husvétnak gyenge aranyverője, sarjadó zöldje helyén sárbafulladó, szennyes hóguláktól szürke a világ; a hajdan pirosan kaczagó, virágpompában tánczó tavaszi menyasszony, a Pünkösöd, az is olyan már, mint egy köny-esőtől csepegő, ködfátylas, ólombogláros vénlány; és ime, a Mindenszentek, a holtak ünnepe is úgy viselkedik, mint a rossz

özvegy, aki nemhogy gyászfátylasan, fehérfürtösen és leroskadottan éjfélig égetné emlékméceit hitvese sirján, — de kifesti magát és kacski, ifjonti köntösben futkos az utcán új kedves után. Valaha fehéren, havasan csillogott fel a sok-sok mécsvilágos temető az alkonyi égre; picziny gyermeksirok keresztcskéin csókkal olvasztgatta az édesanya a befagyott betűt; dérharmatos hantokon nyilott a sirvirág, hófehér zuzmarán hófehér rózsza; sikoltozó szél lobogtatta a gyertyalángot... Ma már bizonyára nyári rékliben árulgatja a sváb menyecske a koszorukat a temetőnél; a napsütésben fakó lidérczavillodzás lesz csak a gyászi lámpás; a nyitott áblaknál elköltött reggelihez nem is izlik a forró heilige striczi; és este, a színház előtt könnyű öszikében sétálnak majd a dámák, ibolyát vesznek a gavallérok és kinevetik a gesztenyés asszonyt, — amíg odabenn a Molnár és gyermeke kulisszáit rázza a zokogó éji vihar és szakad a hó...

♣ **A magyar közjog Tokióban.** Japánok elég sűrűn látogatják mostanában Magyarországot. Világkörüli utjukban elvetődnek hozzánk is, körülzimatolnak itt mindent s tapasztalásokban gazdagodva hazatérnek Japánba. Még a magyar közjog is érdekli őket s tudunk rá esetet, hogy egy japán tudós nem hagyta el Magyarországot, míg nagy vonásaiban nem ismerte meg Magyarország közjogi helyzetét. Soká bajlódott ezzel a tudománnyal, de a japáni szívósság megbirkózott a világnak ezzel a legkülönösebb valamijével s éppen ezért ujjal is mutogattak rá, mikor visszatért hazájába: »Ni, itt egy ember, aki ismeri a magyar közjogot«. A tudósnak mostanában versenytársa akadt ebben a tudományban. Egy magyar ember kivetődött Japánba s a magyar ember még Japánban is Magyarországról politizál: Itthon nem sokat törődött a magyar közjoggal, de Japánban nagyot vélt használni tekintélyének azzal, hogy a magyar közjogban való jártasságát kimutatja. Azt hitte, rizikó nélkül beszélhet Japánban a magyar közjogról, mert ott ez a tudomány az egyetlen, amiről fogalmuk sincs az embereknek. Pedig tévedett. Tokióban már ismerték a magyar közjogot. Az a bizonyos japán tudós tartott ebből a tárgyból előadást. Ha nem is tudtak sokat belőle, de azt, amit tudtak, korrektül tudták. Most ennek a kevésnek is vége! Amióta magyar ember tart Japánban előadást a magyar közjogról, azóta megzavarodtak a fogalmak és senki sem tudja már, hogy Magyarország Ausztria-e, Ausztria Magyarország-e, vagy Ausztria és Magyarország együttvéve Bosznia-Hercegovina. Ez a tudomány nem is könnyű s nem csodálkozunk, hogy a magyarok nem értenek hozzá.

♣ **A vértanuság ára.** Nagy György remegve ült a vádlottak padján, királysértéssel vádolták s az exhonatya halálos aggodalommal gondolt arra, hogy felmentik. Hová lett volna a fékintélye, ha bírái elkövetik a viccet, hogy ártatlannak minősítik. Eddig őt tartották a királysértés specialistájának s most az tudódjék ki róla, hogy még a királysértéshez sem ért? Egész ifjúságát annak a tanulmánynak szentelte, hogy a királyt hogyan lehet úgy megsérteni, hogy a sértés pontosan beleütközzék a büntetőtörvénykönyv idevonatkozó paragrafusába. Végigtanulmányozta az összes királysértő pöröket s mikor már tisztában volt valamennyivel, kiállt a porondra azzal az előre megfontolt szándékkal, hogy most olyan királysértést követ el, ami az összes mentő és enyhítő körülmények mellett is elvitázhatatlan királysértés marad. Leszidta a királyt, mint az utolsó cselédet, aztán hazament, beült a karosszékbe s várta az idézést. Megborravalozta a kézbesítőket, hogy egy napig se késsenek az idézéssel. Rögtön hozzák neki, mihelyt megkapták a vizsgálóbírótól. A sok izgalom ma végre befejeződött.

Letárgyalták a pört s a vádlottat nyolcz napra elitelték. Nyolcz nap a mártíromság ára s most már Nagy György kinyomathatja a névjegyére: Nagy György köz- és váltóügyvéd és királysértő specialista. Szép cím s ha az ember ügyesen tudja használni, még meg is élhet belőle.

* * *

= **Utazás egy szakácsné körül.** Volt, hol nem volt, valahol nagyon messzi, Berlin városában volt egy jó szakácsné. Egy csodálatos nő, egy rántáskotró Übermensch, egy olyan cseléd, aki nem lopott, nem nyelvelt, nem pazarolt és nem lustálkodott, sőt szeretői sem voltak, ennek daczára értett a jó főzéshez, tiszta munkához és modorbeli illendőséghez, — szóval, egy tünemény, amilyen a mi éghajlatunk alatt meg se teremhet, de minden berlini bokorban se akad, uti figura docet. A kincs egy katonatiszt bárónál szolgált, ahol nagy volt a rang, de kicsi az ebédporció, sok az előkelőség, de kevés a pénz. A czimierfény és aranyzsinórzat sugaraival szegett horizonton pedig megjelent egy széles szürke árny, egy jóltáplált nagykereskedő, aki a dupla fizetés, bőséges kosárpénz és nagyszerű koszt büvigéivel elcsalta a bárói konyha Üdvöskéjét a maga polgárilatu virányaira. Hiába jött aztán a báró a gazdasszonyi czim, a mindenheti kimenő és szabadszerelem ígéréttel, — az agyonlicizált Hébe »pénn beszél, kutya ugat« kiáltással lerugta papucskáiról a nagyuri küszöb finom himporát és a leghivebb odaadással forgatta ezután a kövér boltos tüzhelyének nyársán a rózsaszínű rostbeafet és a töltött pulykát. Lőn azután a két társadalmi rend két oszlopa, a sovány báró és kövér bankár, a rang és pénz között egy féktelen tusa a szakácsné miatt; goromba levél, utcai inzultus, párbaj, skandalum, pör; kellett volna egy Salamon király, hogy kettőbehasítsa a vitás kincset, — de így csak az lett a modern ballada tragikomikus fináléja, hogy főbelötte magát a báró, akit Eschwegennek hívtak és akit megértő részvétellel siratnak ma a berlini háziasszonyok. Mert hisz az egész nagy, világkeserítő, rémséges cselédkérdésnek ujkori tanulsága ez, — régenge öngyilkosok lettek az emberek becsületpusztulásért, vagyonvesztésért, szerelmi csődért, — de a mai elméjét elborithatja azzal a bizonyos pillanatnyi halálos zavarral már az a tudat is, hogy ő volt az egyetlen, akinek jó cselédje volt és ő is elvesztette...

* * *

= **A csontváz.** Senkinek se kellett, — se testvéreinek, se semmiféle atyafiának, se elvbarátjának, se az anyaföldnek, se tűznek, se víznek — lett belőle félig-meddig vásári holmi, félig-meddig szertári butor a tudomány csarnokában. A genfi anatómiai intézet vette meg Luccheni vázát. És ez sehogysz jól van. Ha már kínált portéka lett a preparált ebcsont, ha a törvény is gazdátlan lom gyanánt söpörte ki az utca porába, — minket illetett volna. Hogy megvegye valamely kóbor panorámás vagy ligeti bódés, és vitte, hurczolta volna végig a kátyus magyar országutakon, mutogatta volna meg minden sáros falucska népének kicsinytől fogva nagyig, csődítette volna hozzája Budapest istvánnapi zarándokait, hagyta volna rájahullani a sok jó, magyar köpést és cifra asszonyi átkot. Ha az idegen ország törvénye nem tett igazságot, — börtönfal mögé rejté a gonoszt egy nemzet lángoló pallosa elöl, hát legalább most, amikor jött az az Isten, aki nem ver bottal, jött és tulért a tömlöczi bástyán, — most lenne hát belőle egy bolygó czirkuszi rongy, egy leköpdősött piaczi csufság, patkányok hálótársa és szuféreg ebédje, — öröme a sok, sok paraszti népnek, a sok földfiának, ki mind oly retentő nagyon tudta gyűlölni ezt az idegen garabonciást, ezt az őrjöngő sántát. Az istenharag és ennek a nagy gyásznépnek átka, az tört által a vaslánczos ajtón, az elbuvó ször-

nyetegnnek az keverte keserűvé ételét, felhőzte sötétre napját, az vsszözte, üzte halálíg, ez gyötörte, marta sötét eblelkét a sok hosszú éveken által, ez ütötte eléje a szöget a falba és az öngyilkosok kötelét ez hurkolta rá korcs nyakára, és ez veri végig az örök gychennán, ha — mégis — abban a nagy pillanatban, amikor a pokolpribékek keresztülrácizgálják a kárhozatkapun, — akkor ott fönn, az Uristen mellől egy lilimtrónusról föl nem kél egy szép, hófehér, koronás homloku angyal és rájuk nem kiált: »megálljatok, hóhérlegények, — ennek a gyilkosnak, ennek a gaznak, ennek az állati rémnek, ennek az embernek, — én — megbocsátok!« . . .

SZINHÁZ.

Henry Becque és a francia szinpad.

(Részlet egy hosszabb tanulmányból.)

Henry Becque darabjai egyáltalában nem szépek: olyanok, mint a nyers kerettelen tükörképek. És bár a kor finnyás és feldult kedélye nem akarta tudomásul venni ezt a mezitelen életet, a kor velencei faragványokat akart, — mégis, Becque szinpada nem küldött haza előadás után békés polgárokat, kik az erény géniuszával és egy Dumas-viczczel ajkaikon aludtak el. Becque nem altatott el egyszerre néhány ezer emberben napi gondokat és keserűégeket, mint Augier, Scribe vagy Pailleron, kik békén és baj nélkül lebonyolították téziséket. Nem. A Montmartre utczáin a Becque-darabok után égő szemű és ökölboszoritott kezű emberek jártak, akikben régi bűnök ébredtek fel és kik másnap szürkébbnek látták az irodák és banküzletek reggelét. Egy egész kort rázott meg és vert le ő és fiatal iskolája, egy kort, amelyet nappal amugy is elszomorítottak a komoly politikai zürzavarok. Becque nem helyezkedett föléjük gögös magaslatoakra, a kiváltságos szellemesség vagy a technikai művészet fellegváraiba, hanem a polgárság mellé állott, az ő nyelvükön beszélt hozzájuk és az életüket mutatta meg nekik, az igazságot.

Becque-nek kellett a naturalizmust a szinpadon diadalra juttatnia. Gondoljuk meg, minő nehéz dolog volt ez. A naturalista író az életet másolta; és a másolható életben nincsenek meg a szinpadai kellékek: a szemellátható pszichológiai folyamatok, a folytonos és váratlan meglepetések. Az életben nincsen állandóan feszült légkör. Az emberek csendesen beszélgetnek pénzügyekről és kenyérkeresetről az otthonukban. Ibsen szólt egyszer a házfalak váratlan lebontásáról. Valóban, a naturalista drámaírónak el kellett hirtelen bontania a házak falait és úgy vizsgálni meg szobáikban a rajtakapott embereket. Amit meglátott, az maga az élet volt, de nem a szinpad számára alkalmas formában: A szinpad légköre csupa oxigén; folytonos aktivitás kell és az ember és ember közötti kötelékek percenkénti megfeszülése. A szinpad hisztérikus nőket és nagyravágyó férfiakat kíván; nem mozdulatlan csoportokat, hanem örökös izgalmat. Mit fog Henry Becque ezzel a szinpadai felfogással kezdeni? El kellett dobnia. Jött és a szinpadon egyszerre csend támadt. L'intrigue a fini, ou on ne l'aperçoit pas. Nincs cselekvény, vagy nem venni észre. A szinpad fejlődést, kibontakozásokat akart és Henry Becque fejlődésre képtelen embereket állított rá. Merev tablókat. A naturalista író nem ismerhette el a felvonásvégek és a plasztikus végszók jogát sem. Ő csak párbeszédet nyújthatott és majdnem semmi mozgékonytságot. Alakok jelentek meg, kik adott helyzetekben nem cselekedtek, hanem beszéltek. A »Hollók« két középső felvonásában több pénzügyi műveletről beszél Teissier, mint amennyit egy bankház prospektusa felmutathat. És

így Henry Becque egyenesen megváltoztatja a szinpad jelentőségét és a közönséget hamisan cselekvő emberek helyett őszintén beszélőkkel ismertette meg. Filon írja: »Az emberek úgy bontakoznak ki bajaikból e darabokban, ahogy éppen tudnak. Az istenek nem jönnek segítségükre. És min tudjuk meg, hogy vége a darabnak? Azon, hogy a függöny legördül.«

Igy Henry Becque oeuvre-je egy végeláthatatlan szinjátéknak egy része csak. És nemcsak a darab külső technikája változott meg a keze alatt, de a szinpad maga is. Ő nála a szinpad nem járult hozzá semmivel a sikerhez. A kulisszák rongyosak is lehetnek, a világítás gyenge, a butorok ósdiak. A szinpadnak megszűntek a jogai a daraball szébenben. A színészek kopott szalonkabátokban jöttek be; lakkcipőnek nyoma sem volt és Antoine egyszer hátat fordítva a közönségnek, játszott végig egy egész felvonást. A szinpad nem érvényesülhetett. A színészek sem. Becque írja az emlékiratai egy rejtett helyén: »Az ártatlanokat szeretem, a jogfosztottakat, a nélkülözőket és a szenvedőket«. Megállapítható, hogy sem a jogfosztottak, sem az elnyomottak, sem a szenvedők nem viselik lelkükben valamely drámai aktivitás lehetőségét. Ő velük már végzett a sors. Ők csak panaszkodhatnak, az ő indulataik nem fejlődnek többé egy összeütköző pontig. E letört alakok nem fogják többé a kulisszákat hasogatni. Henry Becque darabjainak nincsenek hősei — és itt a hős szót valódi értelmében veszem. Nincs hérosz, aki küzdjön. Gyáva és lesujtott a Vigneron-család éppugy, mint Du Mesnil, vagy Tavernier. És mivé lesznek a szenvedélyek ebben a környezetben? A legnagyobb emberi szenvedély, a szerelem, mint egy üzletivé torzult mellékes ügy szerepel. A szerelmi vallomásokat pénzcsergés kíséri.

A naturalizmus tehát urrá lett a szinpadon. Lelkiismeretesen megdolgozott érte, az igaz. Xavier Roux jegyezte fel, hogy Becque teljesen objektív lázban írta a darabjait. Tükör előtt ülve próbálta ki az egyes szerepeket, megfélelnék-e az élet gesztusainak. Becque a maga lírájának soha nem engedett helyet, ő csak utat nyitott saját tehetségén keresztül az élet számára. Az élet először érintkezik így az irodalommal. Az író az agyát, a színész a mozdulatait és a szinpad minden lámpáját nyújtja át neki, hogy használja fel. Az emberi tehetségek elnémulása és a külső erők uralma ez. A természet, mely földeket és hegyeket ingat meg, behatol egy emberi alkotásba, az őserők rátérnek a szűk emberi sinekre. A szinpadon egy szobában szóhoz jut ugyanaz a nagy véletlen, mely vulkánokat tüzel odakünn az oceánon. A Henry Becque drámai hitvallása elveszi a szinpadit embert a világító mester, a kellékes és a diszletező kezéből és visszavezérli a nézők isteneihez. Ez a hitvallás tönkretette a szinpad minden illuzióját.

Becque drámai hitvallását azonban nem akceptálta az édes Franciaország. Az ő szinpadit elvei egy más nemzet irodalmába valók voltak. A francia szinpad törvényei mások; váratlan meglepetések, szellemes fordulatok és hullámzó líra kell oda. Becque pedig a szürkeség hirdetője. A francia szinpad kerekdedséget kíván és pőzt. Becque pedig az egyhanguság profétája. A francia szinpad kiengettelődést kívánt, Becque pedig elszomorította hallgatóit. Dumas-fils írta egyszer, hogy egy magános francia lehet embergyűlölő és szomorú, otthon a kályhája tüzenél. De ha kétezer francia összekerül és egymás mellett szorong, akkor ezek az erény győzelmét kívánják. És így a Becque elveit, melyeket később mások győzelemre vittek a külföldön, odahaza szülőföldjükön kikacagták. Becque új irányt adott a világ szinpadjainak, de a hazája kinevette. Banális ez a költősors és heinei. De Heiné-nek volt Párisa, ahová szökhett, míg Becquet éppen Párisban értették félre, a világ kellős közepén.

Szabolcsi Lajos.

ZENE.

Kamarazene.

Prof. dr. Gustav Schilling a stuttgarti Heinrich Köhler-nél 1837-ben megjelent zenei lexikonjában gyönyörű egyszerűséggel ezt mondja a kamarazene stílusáról: »A kamarazene a szó közönséges és általánosan használt értelmében közös eleme a teátrális muzsikával, hogy megszólaltatása világi keretben történik, de e keret sohasem foglalta magában a nagyközönséget, a nagy nyilvánosságot, hanem csak néhány értő és a muzikális élvezetekre vágyó ember összességét. E tényben gyökeredik a kamarazene stílusának sajátossága. A kamarazene kis helyiség és kevés, értő ember számára íródott, kidolgozásában finomabb, nehezebb és művészesebb lett, mert a szobában sok minden megfigyelésre és élvezésre van alkalom, ami nagy teremben hatástalanul és észrevétlenül tűnik el és mert a komponista, aki a szoba számára dolgozott, föltételezhetette hallgatóságának a hallásban való nagyobb készségét és gyakorlatát«. Valóban: a kamarazene jelenléte nagy és intenzív zenei kulturáltságra mutat, mert élvezése a legnehezebb. A zenei szépségek hierarchiájában a kamarazenei szép áll a legmagasabb helyen, mert legkevesebb benne az érzéki és legtöbb az értelmi elem. Az operában pikurális és irodalmi élvezetek kombinálása fűszerezi a zene élvezését, a szolisták estéin a nyárspolgári izlés a virtuosus produkciókban talál kielégülést, a dalestéken dominál a melódikus elem, amely biztosítja a dilettáns műélvező figyelmének ébrenmaradását, a zenekari esték pedig, ha egyébbel nem, az instrumentális hatásokban rejlő érzéki momentumokkal kábítanak. A kamarazeneben alapjellegűekben hasonló vonóhangszerek szerepelnek, a hangszínek nagy különbözőségét csak a differenciálódott hallás ismeri föl, a kamarazene stílusa nem az előtérben álló melódiáé, hanem a fejlődöttebb polifónikus, intímus és nem virtuosus; teljesen hiányzik belőle a dilettáns számára oly kedves irodalmi elem, mely külön jelentést ad a kottának. Ami itt élvezetes: az abszolút muzikális forma, amely önmagában kell hogy gyönyörködtessen. A zenei konstruálás értése nélkül unalmas és értelmetlen a kamaramuzsika. A hangversenyek fejlődésével és a társadalmi élet demokratizálódásával a kamarazene is a pódiumra került. Ez atmoszféraváltoztatás nem tűnt el nyomtalanul a kamaramuzsikálás felett. Az interpretálás virtuosus allűrököt vett fel, brutálisabb és gondtalanabb lett, bizva a terem nagy méreteinek finomító akusztikájában. E stílus össze akarta egyeztetni a kamarazene szinte dekadens finomságait a hangversenyprodukciók durvaságával, de törekvése, mint minden eklekticizmusé, csakhamar ellenszenves lett. Német zenei snobok a kamarazene-élet finomításához láttak, visszavitték a kvartettet a szobába, amelynek butorait és drapériáit hozzástilizálták az előadásra kerülő darabhoz. Nyilvánvaló, hogy az efféle esztétás túlzás nevetséges, de kétségtelen, hogy vissza kellett állítani a kamarazene tisztaságát. Magyar földön erre az első kísérletet Waldbauer Imre, Kerpely Jenő, Molnár Antal és Temesváry János új, magyar vonósnégyes társasága tette, amely vasárnap délután mutatkozott be a nagyközönségnek. Waldbauer Imre otthon a kamarazene tiszteletében nőtt fel és e formák már gyermekkorában átmentek vérébe. A fiatal művészen van energia, tud középpontot adni a vonósnégyes játéknak, megegyesíti azt; hegedülésében elragadó fiatalos komolyság, frazirozásában nagy zenei intelligencia. Kerpely Jenő vérbeli csellós, aki szinte hangszerén, hangszerével érez, ős zenész-természet. Tónusa lázasan szenvedélyes, mondhatnám romantikus. A stílusokat nem tanulta, azok ösztöneivel együttzülettek. Molnár Antalt magába-

néző komolysága, bensőséggel teljes karaktere és a halk, valóban szobába illő finomságok iránt való nagy diszpozíciója kvalifikálják a kamaramuzsikára. (Az elmúlt esztendőben előadott szerenászerű kvartettjéből tudjuk mindezt.) Temesváry Jánosban van elég intelligencia, hogy művésztársaihoz simuljon, beleélje magát az ő érzéseikbe, megvalósítsa intenzióikat. A négy művész érzésskálája intenzív és terjedelmes. Rezonál Beethoven komor, hősi, patétikus őszérzéseire és Bartóknak minden banálist rettegve kerülő hangulataira, e skálában van hang a Dohnányi-scherzo csufolódásainak visszaadására és Haydn vaskos, néha kacagató tréfálkozásainak kifejezésére. A kompozíciókban rejlő érzéseket szuggesztív erővel éreztetik meg és szemléletessé válik a művek konstrukciója. Dologbeli készségük tökéletes. Amíg megérzéseikből hang lesz, utközben mi sem megy veszendőbe. A kifejezés minden eszköze szuverén urai. A Bartók-kvartettben megmutatták, hogy a legraffináltabban bonyolított szólamvezetés és ritmika sem teszi zavarossá a játékukat. A Beethoven-kvartett adagiójában (in modo lidico) pedig eszményi tisztaságban csendültek össze a korál akkordjai. Beckmesernek is csak egyszer lett volna merkeli valója. (A szenvedélyes első tételben.) És amikor az a-moll négyes utolsó taktusa is elhangzott, Schumannal így kellett volna szólalnunk: »Und nun kein Wort mehr. Wir sind Ihm heute näher gewesen, als je«.

F. Gy.

IRODALOM.

Írókról, irodalomról és egyebekről.

München, szeptember végén.

Pirosképi apró bajor gyerekek nevetve, lihegve kergetik egymást a napos Terézia-réten. A megtömött villamoskocsik az emberek százait szállítják a kiállításba és vissza a városba. Az idegenvezető-vállalat kürtjei, az autók töföge, a villamos csengetése, a kátrányos czilinderű bérkocsisok káromkodása állandó, lüktető zsongással töltötte meg a levegőt. Csak az a két ember nem hallott semmit, aki a Baváriával szemben a nagy rét szélén ült, háttal a játszó gyermekeknek. A fiatalabbik, aki a padon ülve is jóval magasabbnak látszott társánál, Persson Sture stockholmi könyvkiadó Veronából jött, a felesége temetéséről.

Botjával mindenféle figurákat rajzolt a porba, vagyis csak kezdett figurákat rajzolni. A körökből, csillagokból számok alakultak és Persson szégyenkezve vette észre, hogy nagy számokat ad össze, von le, hogy számitja, mennyivel került többre a felesége betegsége a hozományánál? Gyorsan elsimitotta a homokot és csak azután mert társára nézni.

— Látod, Jan, az emberiség izlése négyezer év óta milyen keveset változott. Az egyiptomi királyok piramisokat és szfinkszeket építettek, a bajor király pedig ezt az ormótlan nagy bronzaszonyt csináltatta meg. Baváriát. Akkor is a kolosszus volt hivatalosan a művészet ideálja, ma is az. De te nem is hallgatsz rám, öreg Jan! Vagy talán beteg vagy, bocsáss meg, hogy előbb nem vettem észre, de tudod, a magam bajával törődtem.

Jan, vagy igazi, teljes nevén Szabados János, az *Ezüst tükör*, *Maris*, *Rövid levelek egy hosszú utról* és más híres magyar könyvek szerzője, aki együtt jött el a gyászoló férjjel Veronából, csendes szégyenkezéssel válaszolt:

— Nem, dehogyan vagyok beteg, — hanem talán mégis igazad lesz, Sture, ez is betegség. Ne haragudj, nem utazom most veled haza. Ne nevesd ki, hat éve nem voltam otthon Magyarországon, Pesten. Tudod, amikor együtt voltunk.

Van egy pár régi jó barátom Pesten. Nem írok. Hozzájuk akarok menni, akik között fiatal voltam. Fiatal szeretnék lenni egypár napig. Fiatal dolgokról szeretnék beszélgetni.

— Igazán beteg vagy, súlyos, gyógyíthatatlan beteg. Magyar-lázad van megint. Ha otthon nálad a szobádban ülsz, hallgatom a beszéded, sohase jut az eszembe, hogy nem vagy egészen a mienk. Szegény Gréte éveig hitte, hogy skorei vagy, csak a nevedet furcsálotta. De azután eljön egy ötödik vagy hányadik esztendő és kitör a lázad. Magyar akarsz lenni, hazamégy. Otthon azután hideg zuhanynyal, korbáccsal kigyógyítanak. Ilyenkor olyan vagy, mintha meggyógyultál volna, úgy jössz hozzánk, mintha egészen hazajönnél. Mondd, Jan, hogy jutott most megint az eszedbe?

— Nem most jutott az eszembe, hanem otthon, még mielőtt elindultunk Stockholmból. Mikor a Börjónson szobrát leleplezték. Tudod, a leleplezés után mind énekelték: Du gamla, du fria... Mind énekelték, csak hárman hallgattunk, a két király meg én. Az egyik király torka, szája bronzból volt, nem énekelhetett. De a leleplező király is hallgatótt. Lehet, hogy csak királyi méltóságát akarta a hallgatással jobban megőrizni. De én azt hiszem, eszébe jutott, hogy az ő nagyapjának az apja egészen más dallamu, más nyelvű nóta hallatára vette le a kalapját. Talán az járt az eszébe, hogy a nagy néptömeg minden tagja régibb svéd, inkább svéd mint ő, mind több joggal énekelheti, hogy »Te régi, te szabad...« A trónörökös, úgy látszik, elfelejtette, hogy az ő ereiben sincs egyetlen csepp svéd vér, mert ő egész nyugodt mélabuval énekelte. Az én kalapom is lenn volt és ahogy hallgattam himnuszotokat, néztem az éneklőket, ugyanaz az érzés támadt fel bennem, mint mikor gyermekkoromban láttam, hogy a falumbeli oláh gyerekek oláh-karácsonyra készülnek. Irigykedtem. De azután egyszerre eszembe jutott, hogy hiszen volna nekem is egy himnuszom, nekem is van egy régi hazám. Azóta megint haza akarok menni. Én nem is tudom miért, de egy olyan helyre, egy olyan terembe akarok menni, ahol mindenki magyarul beszél. Nem baj, ha nem is ismerem senkit, ha engem se ismernek.

— Igen, ahol fejletlen fiatalember a füled hallatára, anyanyelveden gyaláznak. Három nap mulva majd eszed nélkül futsz vissza hozzánk északra, a te igazi hazádba. Igaz, hogy ezek után a szomorú megfutamodások után tudsz legjobban dolgozni. Furcsa népek laknak ott nálatok. Irásaidért elég pénzt küldenek, ha nem vagy otthon, meg is becsülnék. De mikor hazamégy... Megbántam, hogy elkísértelek és hogy valamit értek a nyelvetekből. De ha nem értettem volna egy szót sem, csak megtudtam volna mindent felőled. Udvarias emberek németül meg angolul felvilágosítottak családjáról, anélkül hogy kérdeznék, tudni akartam valamit. Lefordították a rólad szóló szép cikkekét. Emlékszem jól, az egyik szép előkelő lapban benne volt, hogy az orrod egy egész centiméterrel hosszabb, mint ahogy a cikkírónak tetszenék és az is benne volt, hogy a feketét — nem cukorral édesíted! Arról, hogy harmincz esztendőn át mennyit, miket dolgoztál, arról egyetlen szó sem volt a cikkben. A lap fedelén pedig a te arczképed volt. Már most magyarázd meg ezt nekem! Mik azok az emberek: örültek vagy gazemberek? Ne haragudj, de ha az a füzet az eszembe jut, nagyon dühös vagyok.

— Ha én még úgy tudnék haragudni, mint te — felelte Szabados mosolyogva. — Milyen fiatal vagy, Sture, pedig ugyanabban az évben születünk. De az nem számít. Te csak egy pár napot töltöttél nálunk, nem ismerheted az én népeimet. Ha ismernéd, ha értenéd, meg is szeretnéd. Tudnád, hogy nálunk az irodalomnak, az íróknak valami kiváltságos helyzete, jelentősége van. Ugy is mondhatnám, fétisszerű értéke van. Nemcsak a közönség szemében, hanem még az írók előtt is. Az írók, költők valami különös, végtelen nagy tisztelet és csudálat veszi körül...

— No, azt éppen nem vettem észre.

— Várj csak, Sture, ne szakíts félbe, még nem fejeztem be. Tehát a költőt valami magasabbrendű lénynek tekintjük, — amíg pénzt nem kér. Mihelyt pénzt akar kapni, vége a közönség előtt. Mihelyt kap pénzt, vége az írók előtt.

— Hát csak nem kívánják nálatok, hogy valaki ingyen dolgozzék?

— Dolog, az más. Több száz éve, amióta az iskolánkban irodalomról egyáltalában beszélnek, azt tanulja mindenki, hogy a versírás, regényírás nem munka, hanem hazafiság. Az a mód, amelyen az istenáldotta lángész a nemzet oltárán áldoz. Ez a poétikus gondolat nemcsak az irodalomtörténeti könyvekben van meg, hanem az egész nemzet vérében. Innen van az, hogy ha nálunk valaki egy szép verset ír, olyan magasan hordja a fejét, mintha egy uj, minden megelőzőnél tökéletesebb repülőgépet ajándékozott volna nemzetének.

— De engedj meg, arra nem gondolnak, hogy az íróknak is kell valahogy élnie?

— Nem, barátom. Régen a nemesi kuriák kapui mindig nyitva voltak nálunk, olyan ember, aki szép verseket csinált és inni is tudott, nem halhatott éhen. Kapott enni, de pénzt akkor se igen adtak a kezébe. Azt mondták, hogy úgy se tudná mire használni. Egy nagyon régi, szemérmes magyar költő, Virágnak hívták, verset is irt arról.

Czifra bokrétát ne remélj magadnak,
Nem magyar földön terem a borostyán.

Szóval a terített asztaltól már régen elmaradtak. Amióta pedig borfogyasztási adó van, a saját termésű borát mindenki suttymban iszsa. A régi magyar költői nyelv az ilyesmit borostyánnal, meg bokrétával fejezte ki:

— Furcsa allegória, látszik, hogy keletiek vagytok. A borostyánt ismerem, de mi a bokréta?

— Te talán borostyánkövet gondolsz? Nem, barátom, nem vagyunk mi olyan nagyon keleten. A borostyán olyan növény, melynek leveleit a magyar költészetben a babérral felváltva használják. A bokréta pedig egy csomó összekötött virág, városokban csokornak hívják. Várj, mindjárt meg fogsz érteni. Körülbelül ötven évvel ezelőtt csukták be az utolsó udvarházat és a teljes ellátás nélkül maradt magyar író szembe találta magát az ideális, lelkesedő közönséggel. Az én népem végtelenül szereti a harmóniát. Nemcsak a nép, hanem mi is. Emlékszem, hogy fiatal koromban menyinyire boszankodtam, mikor egy nagyon kövér szocialista költő nyomorverseit olvastam. Hagyományaink szerint a költő a csatatéren, a kórházban, de legalább is nagy szegénységben fejezi be az életét. Esetleg nyomtalanul eltűnik. És ami fő, fiatalon! Az én ideális lelkű, naiv népem egyszerre csak megbotránkozva vette észre, hogy az írók nem becsülik meg az ősi hagyományokat. Bár titokban teszik, de mégis, észrevehetőleg hosszú életre törekcszenek, anyagi jólétre vágyódnak. A nemzet azonban nem engedte sárba tiporni a szent ideálokat, nem engedi, hogy az irodalmat a csizmadiamesterséghez aljasítsák. A csizmához bőr, csiriz, szeg és még egyéb hozzávaló kell, érthető tehát, hogy a csizmát pénzért árulják. Meg azután ingyen sohase csináltak csizmát. A költészetnek a lángoló hazaszeretet az anyja, a teremtő ihlet az apja! Sáraranynyal az ilyesmit nem is lehet megfizetni, amint ezt nagynevű halhatatlanjaink élete és halála bizonyítja. Amelyik költő nem elégszik meg azzal, hogy neve élni fog, míg a kék Duna tükörén egy honfiszem pihen, — az dolgozzék.

— De hiszen a költő dolgozik.

— Dehogyan dolgozik. A költő költ. Ez pedig csak nem munka, mondjuk mi. Amíg mi nem látjuk, hogy valaki izzad, verejtékezik, piszkos a keze, addig nem hiszünk el, hogy dolgozik. Te talán el se hiszed, hogy nálunk az orvos is csak tiszteletdíjat kap, — mert csak receptet ír. Fizetést

csak akkor kap, ha felgyüri az inge ujját és vág. Ezért, ha meg akar élni, sokszor vág. A költő, sajnos, nem utánozhatja.

— Akkor hát nálatok minden írónak egy mellékfoglalkozása is van. Jó, hogy tudják, legalább fiatalokkorban elkezdenek valami más mesterséget is.

— Igen, barátom, az írónak egy főfoglalkozás után kell néznie. Innen van az, hogy igazi magyar író névjegyén én még nem láttam ezt a szót, hogy író.

— Talán szégyenlik odanyomatni?

— Nem, csak őszinték. Látod, a mi közös optikusunk, Engström, minden szégyenkezés nélkül a neve alá nyomathatja, hogy »látszerész«. Mert ez a szó az ő névjegyén valóban azt jelenti, hogy Engström barátunk a czélszerű látást elősegítő szerszámok készítéséből, eladásából él. Ezért a munkáért ugyanis ő annyi pénzt kap a társadalomtól, hogy más országok látszerészeinek a módjára megélhet. A magyar író ilyesmit csak nagyon kivételesen állíthat magáról. Ezért a névjegyén szerkesztő, tanár, hivatalnok megjelölés van.

— Ez már mégis abszurdum! Várj csak, hiszen te is irodalomból élsz és pedig elég jól.

— Most következik az én esetem. Néhányan — nem éppen a legkiválóbbak — sok-sok munka és tanulás árán elérik, hogy pusztán irodalomból meg tudnak élni. Megélnék úgy, mint egy hasonló kaliberű német, dán vagy svéd író. Ez az én esetem. Mikor mi együtt voltunk Budapesten, meglátták rajtam, hogy sohasem vagyok pillanatnyi pénz-zavarban. Azok a nagyon fiatal emberek hirtelen és önkéntelenül arra gondoltak, hogy ők micsoda alávaló viszonyok között élnek. De nem ez háborította fel őket. Hanem eszükbe jutott egyszerre, hogy Petőfi Debreczenben fázott és éhezett, Reviczky kórházban halt meg és a mai nagy írók közül sokan milyen óriási erőfeszítéssel tudnak elhelyezni egy váltót. Én pedig a magam házában lakom! Ez nem igazság, és ha igazságot már nem tudnak tenni, legalább a képekre másznak.

— És te még el vagy ragadtatva a tacskók szentelenkedéseitől. Miért nem bírálják könyveidet, miért bonczolgatják legegényibb dolgadoit, amikhez egyáltalában semmi közük?

— Te igazi svéd vagy, sohasem fogod megérteni, hogy miért szeretem azokat a fiukat. Tetszenek nekem, mert magam is olyan voltam régen, mint ők. Fiatal éveimben ütöttem az öregeket, mert nem úgy gondolkóztak, mint én, bántottam azokat, akik dolgoztak, akiknél én jobbat tudtam volna irni, — de nem irtam. Általában mi naivak vagyunk, nagy lelkedéssel avatkozunk a más dolgába, sőt-többnyire akkor is a más dolgát végezzük el, mikor a magunkét kellene. Nekünk a más feje fáj. Ti egészen mások vagytok. Ti mindig megkérdeztétek: Hogy van? — de ha egyszer is mertem volna mondani, hogy köszönöm, nem jól, mindjárt megsértődött arcczal néztetek volna el a fejem felett. Mert magánügyeimről nyilatkoztam. Ne haragudj, Sture, de kezdetben sokszor csudáltam, hogy lapjaitok olyan kevés éhenvesztett emberről számolnak be. De mit nevétsz?

— Azt nevétem, hogy mihelyt haza gondolsz, már otthon is vagy. És máris csufolódol velünk. Hát csak menj Budapestre, haza. Majd vagy két hét múlva nálunk, otthon fogod mondani, hogy a mi kemény kenyerünk milyen jó.

— Nem, barátom, mikor a ti kemény kenyereteket eszem, mindig az jár az eszemben: hogy megszoktam! Nem tudom elfelejteni, hogy mikor először megláttam, megijedtem tőle.

— Jó, már a kenyerünket is bántod. Hát rendben van, hazamégy. De hozzád el azokat a lapokat, melyekben rólad írunk.

— De hiszen nem fognak rólam tudni, nem megyek társaságba, írók közé! Csak egy pár régi barátomat.

— Jó, azért a lapokat szeretném látni. Emlékszel,

mi volt egyik lapban a parókádról? Ezt nem magyaráztad meg! Miért bántották a parókát?

— Tudod, a mi naiv népünk nem szereti közelről az öreg embereket. Például Kossuth Lajosnak több mint félszáz szobra áll az országban, de egy öreg sincs közte. Kivernék azt a szobrászt, aki a kilenczvenéves Kossuthot próbálná valamelyik piac közepére állítani. Meséinkben is csak mellékalakok az öreg emberek. Ők szokták adni a legjobb tanácsot a szegény ember harmadik fiának. Mi rajongunk a megvalósult mesékért, de megköveteljük, hogy a hős örökké fiatal maradjon. Ha valaki már megöregedett, legalább ne mutassa magát, rejtőzzék el, ne rontsa az illuziókat.

— Jó, hogy nem eszitek meg öreg nagyjaitokat.

— Nem, csak megrágnak őket. Megenni, — az kannibálizmus volna. Lehet, hogy kinevetsz, de én mindennap jobban érzem, hogy a fiataloknak van igazuk. Azok a fiuk nevettek, mikor én kilencz óra után a kávéház asztalánál elaludtam. És igazuk volt.

— Persze, hogy jutott volna eszükbe, hogy harmincz évi kemény munka után fáradt vagy?

— Nem, ilyesmi az ifju svédek eszébe se jut. Minden fiatal ember azt gondolja ilyenkor, hogy ha valaki vén, tehetetlen, hát igya meg otthon a feketéjét, ne rontsa el a más hangulatát. Ezt gondolják mind és sajnos, igazuk is van. Csakhogy a ti jól nevelt ifjaitok hirtelen órájukra néznek, azt mondják, hogy késő van és hazamennek. Nekem már mégis jobban tetszenek az enyéim. Ők nevetnek és elmennek egy másik kávéházba.

— No hát Isten veled, Jan.

— De hát mit akarsz, hiszen a vonatod csak két óra múlva indul, az enyém pedig még később?

— Nézd, — mondta Persson mosolyogva — a társaságunk lelketlen, a kenyerünk rossz, az ifjuságunk képmutató. Ha még öt perczig beszélgetünk, be fogod bizonyítani, hogy minden svéd apagyilkos, ellenben a magyarok még szünetükkor se okoznak fájdalmat az anyjuknak. Most már ideje, hogy hazamenj.

— Te mindig bolondozol. Nem is ebédelünk együtt?

— Nem, a hazafiságom nem engedi. Inkább a kiállításba megyek, megnézni a hastánczot.

— Honnan tudod, hogy van hastáncz?

— Ugyan, voltál már olyan kiállításban, ahol hasukat forgató vén arab nők ne lettek volna? Na, Isten veled.

— Isten veled! — mondta Szabados melegen. És boldog volt, hogy magára maradt.

Antal Sándor.

KÖZGAZDASÁG.

A Rimamurány-salgótarjáni Vasmű r.-t. október 25-én tartott közgyűlése az igazgatóság javaslatához képest elhatározta, hogy az 1909—1910. évi üzletév 8,557.693 K-t kitevő nyereségéből az alapszabályok értelmében az épületek számlájából 103.517 K-t, a bányák számlájából 64.921 K-t, a gépek számlájából 92.494 K-t, továbbá rendkívüli leírás fejében 800.000 K-t, vagyis összesen 1,060.932 K-t hoz leírásba, adótartalékba 750.000 K-t helyez és a fenmaradó összegből az alapszabályszerű jutalékok levonása után a tartalékalap javára 269.870 K-t fordít, osztalékalap részvényenkint, mint tavaly, 32 K-t, 16%-ot, összesen 5,120.000 K-t fizet ki, a külön tartalékalapot 600.000 K-val növeli, a tisztviselők nyugdíjalapjára 100.000 K-t, a társuladák javára 75.000 K-t fordít és a fenmaradó 1,248.235 K-t a jövő üzletév számlájára vezeti át. A közgyűlés az igazgatóság jelentését, valamint a mérleget és a nyereség hovaforrásáról tett javaslatokat egyhanguan elfogadta és, úgy az igazgatóságnak, mint a felügyelő-bizottságnak a felmentést megadta. A felügyelő-bizottság új tagjául *Kortisák* Antalt választották meg.

Szólófelújítási kölcsönök. A szólófelújítási kölcsönök nyújtásáról szóló 1896 :V. t.-cikk 19. §-a szerint »a törvény rendelkezései csak azokra a kölcsönökre terjednek ki, amelyek

1910. évi december hó 31-ig vétettek fel. Ennélfogva a szőlőfelújítási kölcsönöket szolgáltató Magyar Agrár- és Járdekbank (Budapest, V., Erzsébet-tér 9. sz.) a filloxera által elpusztított hegyi szőlők birtokosainak figyelmét a törvény ezen rendelkezésére azzal hívja fel, hogy azok a szőlőbirtokosok, akik ily szőlőfelújítási kölcsönt még igénybe akarnak venni, kérvényüket oly időben nyújtsák be a bankhoz, vagy az illetékes m. kir. szőlőszeti és borászati felügyelőséghez, hogy kérvényük a talajvizsgálat megejtése után még a folyó évi december hó 1-éig a szőlőfelújítási kölcsönügyeket intéző bizottság elé legyen terjeszthető.

Az »Anker« élet- és járadékbiztosító-társaság (Magyarországi igazgatóság Budapest, VI. ker., Deák-tér 6., Anker-palota). 1910 szeptember havában benyújtott a társaságnál 930 ajánlat 7,681.525 K biztosított összegre és kiállított 819 kötvény 6,878.510 K összegre. Díjak fejében bevett a társaság 1,735.661 koronát, elérés és elhalálozás folytán kifizetett 211.434 koronát. A jan.—szeptember havi időszak alatt benyújtott 9407 ajánlat 71,753.443 K-ra és kiállított 8439 kötvény 63,054.341 K-ra. Ugyanezen időszakban díjakért 17,212.186 K-át vetelezett be a társaság, elérés és halálozások folytán pedig 14,537.883 K-át fizetett ki. A társaság vagyona 1909 december 31-én 186 millió K, biztosítási állomány 573 millió K, halálozások és esedékessé vált elérési biztosítások folytán a társaság fennállása óta 379 millió korona fiztetett ki.

HETI POSTA.

Félegyháza V. F. A reklamált levélre nem emlékezünk. Ismétlje meg a kérdést, szívesen felelünk.

Jóhiszeműség. Önök vidékiek nagyon boldogok lehetnek, ha ráérnek ilyen bajokkal bibelődni. Megnyugtatójukra csak annyit, hogy egyikük sem követett el inkorrektiséget.

Budapest M. K. Jelentéktelen dolgok.

Bizakodó. Úgyes verselés. Többet nem mondhatunk egyelőre. Szabaduljon az idegen hatásoktól s próbálkozzék majd újra. Kéziratok visszaküldésére nem vállalkozunk.

K. A. A novellát nem használhatjuk. Egy fél századdal elkészt.

Salome. Valamelyik mulatóhely szívesen venné.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

Egy ajánlásra méltó játékszer. Tekintettel a közelgő karácsonyi ünnepélyre, sok szülőnek kívánatos ezen sorok által egy játék- és foglalkozási szerre figyelmeztetve lenni, amely a számtalan játékszerek közt kivételes helyet foglal el és különösen azért tünik ki, hogy a gyermekek azzal mindig szívesen játszanak. Ez egy csikk, amely évről-évre mindig gyakrabban átszáll apáról fiúra és amely tehát nem látványos játékszer, mely csak szép színei által kápráztat. Majdnem azt hisszük, hogy ezen játékszer megnevezése felesleges, vagy talán mégis létezik oly család, amelyben a Horgony-Kőépítészekrény még ismeretlen. Ó az, amelyet ezenleg legjobb karácsonyi ajándéknak ajánlani akarunk, mert ezen játékszer joggal a legmelegebb ajánlásra méltó. Miután rövid idővel karácsony előtt az üzletek nagyon el vannak foglalva, legjobb, ha bevásárlás előtt Richter F. Ad. és Ta., kir. udv. és kam. szállítóktól, Bécs, I., Operngasse 16. beszerezzük a legújabb árjegyzéket, hogy egész kényelmesen a megfelelő Horgony-Kőépítészekrényt kiválaszthassuk. Bővebbet találunk benne jó zenélő- és beszélőgépekről is.

A Dörge Frigyes Bank vevői közül csak nagyon kevesen távoztak üres zsebbel. Sokan ellenben nagy vagyonra tettek tétet, mert tudvalevőleg a most befejezést nyert 26-ik sorsjátéknak majdnem az összes nagyobb nyereményei a Dörgénél vásárolt sorsjegyekre estek. Ez már 4 év óta, minden megszakítás nélkül, így történik. Mindenki okosan és bölcsen cselekszik, aki a szerencsés bankházban vásárolja sorsjegyeit és így részt vesz a Dörge Frigyes Bank (Budapest, Kossuth Lajos-utca 4.) páratlan, csodás szerencsésében.

Az első világcégek zongorái:

Steinway and Sons

Blüthner, Förster

Schiedmayer és fiai

és más elsőrendű gyártmányok, kizárólag kaphatók egyedüli képviselőjünkél:

KOHN ALBERT

IV., Kossuth Lajos-u. 1. (Ferencziek bazára.)

Reggélizés előtt fél pohár

SCHMIDTHAUER-féle

Használata valódi áldás gyomorbetegségeknek és székzsorulásban szenvedőknek.

Igmándi

keserűvíz

az elrontott gyomrot 2—3 óra alatt teljesen rendbe hozza. — Kis üveg 40 fillér. Nagy üveg 60 fillér.

Budapest, 1910. — Nyomatott az Athenaeum irodalmi és nyomdai r.-társ. betűivel.

D ivatos női kézimunkák, himzőanyagok, előrajzolt és kezdett kézimunkák. Különös speciálczikk. Gyöngyfüggönyök és vitragok. — Választékárut szívesen küldünk.

Wieg festvérek BUDAPEST, V., Deák Ferencz-u. 16.

VILÁGOSI
MARTY COGNAC

Hatása: Idült betegségeknel, tüdőtuberkulozisnál, idült gyomor- és bélhurutnál és bármely más súlyos betegség idült szakában erőállapot fokozása czéljából 2 óránként tisztán vagy hígítva vendő. Tiszta borpárlat! Jobb mint a francia cognac!

TÜZIFÁT

Bun Gusztáv és Fia legszolidabb budapesti czégnél vásároljon. Telefonmegrendeléseket még aznap lebonyolítunk. IX., Soroksári-ut 37. :: Telefon 58-69.

TÖRLEY
TALISMAN · CASINO · RÉSERVÉ

A budai Szt. Lukácsfürdő „NAGY-SZÁLLODÁJÁBAN” és „THERMAL”-szállodájában szoba teljes ellátással naponként 10 K-tól feljebb. Minden szoba kilátással a Dunára. Kénes iszapfürdők és iszapborogatások. — Fürdőismertetést díjmentesen küld a Szt. Lukácsfürdő részv.-társ.

Étvágyat javít, gyomorrontást megakadályoz a

KRISTÁLY-forrás

szénsavval telített ásványvíze. Legtisztább és legegészségesebb asztali és borvíz. — Vidékre és külföldre kérjen fuvardíjmentes szállításról árjegyzést és címezze:

Szt. Lukácsfürdő-Kutvállalat, Budapest—Budán.

Kézimunka

bevásárlása előtt hozassa meg legutolsó kézimunka-értesítőt, mely 228 negyedretül oldalán 3150 rajzot tartalmaz és tulszárnyalja az összes eddig megjelent árjegyzékeket. Vidékre ingyen és bérmentve küldöm.

Bérczi D. Sándor

kézimunka-nagyiparos
Budapest, VI. ker., Dessewffy-
utca 5. sz., saját áruházában.

Alapítva 1883. :: Telefon 109-06.

